Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 7 март, 1978 шу. • № 28 (5850). • Мах 2 кеп.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕ

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТО ТІАИЙЦАБ «ЛЕКЦИОННИ ПРОПАГАНДА ХЬАЛАХИ ИЗ ТОАЯРА ДЕ ДЕЗАРЕХИ» БОЛА СОЦАМ

КПСС Центральни Комитето белгалдаьд, тІеххьарча шерашка партийни организацешта лекционни пропаганда тоьс карагІдаьннилга. Из мехка духовни вахаре чІоагІъенна дІаэттай, Іилма мировоззрени хьахиларе, вахаре хьинаре позици лацара, советски наьха лакха идейно-политически нравственни гІулакхаш хьахилийтара боккха низ ба, производства эффективности балха дикали айяра боккха лоархІам болаш я.

Лекционни балха тІа керттера моттиг дІалоац марксистско-ленински теорена пропагандаяро, парте чуреи арахьарен политика, КПСС XXV съезда документаш, СССР керда Конституци, новкъоста Л. И. Брежневеи парте кхыча кулгалхошеи оттаяь Іилман коммунизма актуальни проблемаш дІайовзийтаро. КПСС ЦК боккха мах бу советски Іилмахошa, специалисташа, хьехархоша, лораша, юристаша, культура деятелаша, парте, тІема, къахьегама ветеранаша политически Іилмани знанешта пропаганда еш беркате беча балха. Цунца къаьгга хьагу советски интеллигенце халкъацара хадаргбоаца бувзам, коммунизма идеалашта Іалаьмате чІоагІа уж мутІахьа болга.

Цунца цхьана КПСС соцам тІа белгалдоах, дегІаенача социализма, кІоарглуча Іилма-технически революце, дунен арене идеологически къовсам чоалхане бийрзача хьалашка лекционни пропаганда эргайоахаш дІахо тоаянза, коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдечара цун лоархІам айбанза баргбоацилга.

Дукхача партийни комитеташа хІанз а бе боагІача тайпара тІагІертта болх бац лекционни болх боаржабарца цхьана цун идейно-теоретически боарам, тІагІортар, цох хьахулар цахаддаш лакхлулгга Іалашдеш. Массазза а лоархІам бац советски наьха дешара, хІама довзаш хилара, культура боарам айбенна хилара, цар знанеш хадданза дукхагІа хилийтанза а керда яханза а яргйоацаш хилара, мехкеи дунен халкъашта юкъерча вахареи актуальни проблемаех хетар сихха дІааланза даргдоацаш хилара.

ЦІенхаштта кхоачамбоацараш да лектораш кийчбечец цар говзал лакхъечеи, царна эшаш дола Іилма-методически гІо деча. Партийни, советски, профсоюзни, комсомольски, боахамий кулгалхоех дукха ба чуреи дунен халкъашта юкъерей вахара дешаш города, района, коллектива эргІапара декхараш дувцаш къахьегамхошта, лекторски активана хьалхашка къамаьлаш ца деш.

КПСС Центральни Комитето союзни республикай компартей ЦК, парте крайкомаш, обкомаш, окружкомаш, горкомаш, райкомаш декхарийла яьй къахьегамхошта коммунистически кхетам балара, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра, дегІаенача социализма торонех пайда эцара наьха политически къахьегамеи хьинар дегІадоаладеча лоархІаме средство хилара тарра лекционни пропаганда боарам айбелга Іалашде.

Лекционни пропаганда гІулакх деш хила еза советски наьха лакха идейность, культура, граждански бехктокхам, къахьегамцара коммунистически уйла, нравственни цІенал, советски патриотизми интернационализми, Даьхе лорае кийчо хилар хьалкхелеча; марксистско-ленински теори, из дегІайпалеча КПСС юкъекхухьа творчески дакъа, чуреи арахьарчен политика актуальни дешаш, СССР кердача Конституце чулоацам кІоаргтеи массе оагІорахьареи дІабовзийта; социалистически яхь, творчески инициатива дегІайоалаяра, дикагІйола опыт дІайоаржаяра гІо деш. Из хан-ханнахьа еррига коллективашка еш хила еза, чулоацам кІоаргта Іилмани формагІа къаьгган, буржуазни, маоистски, ревизионистски идеологеца лоаттабеча къовсаме машар боацаши тІагІерттан хила еза; лоархІамечеи ирачеи дешашта хоадамболлаш жопаш тела деза цо, общественни уйла хьахулийтачеи Іомаечеи эффективни средство йолаш хила еза. Уйла тІаяхийтай кагирхошта юкъера лекционни болх чІоагІбе безаш, кхуваш доагІа ноахал коммунистически идеалий уйланца, партеи халкъеи революционни, тІема, къахьегама традицеш тІа хьалкхеде дезаш хилара. Кагирхошта хьалхашка къамаьлаш де дукхагІа юкъеоза беза партеи къахьегамеи ветеранаш, граждански сийлахь-боккхача Даймехкеи тІемашка дакъа лоацаш хиннараш.

Халкъа университеташ, общественно-политически дешараш, лектореш, лекцей циклаш, хаьддача даькъе ладувгІараштa знанеш луш йола, къахьегамхой квалификацеш лакхъяра, наьха общественни хьинар айдара гІо ду кхыйола формаш ма-могга дегІакхувлилга могадаьл. Цунна лаьрхІа бизьагІа пайда эца беза политически дешареи Іилма-технически пропагандаи цІеносх, клубаех, культура двореціех, библиотекех, паркаех, телевиденеи радиои Іалаьмате йоккхача торонех.

Союзни республикай компартей ЦК, парте крайкомаша, обкомаша, окружкомаша, горкомаша, райкомаша партийни комитетий лекторски группай балха боарам айбе, лекционни пропаганда юкъарча хьала лостам тела, лекторски кадраша дешара цар ю влияни чІоагІъе еза. КПСС ЦК отделашта тІадиллад штотни лекторий Ерригсоюзни семинараш хан-ханнахьа е, лекцешка тела хаттараш хьагулде а тахка а.

Партийни комитеташ декхарийла яьй «Знание» Ерригсоюзни общества организацешта кулгаладелга чІоагІде, цох идеологически балха лоархІаме дакъа, къахьегамхошта коммунистически кхетам лучара парте хьинаре гІонча а лоархІаш. «Знание» обществa хІара организаци политически Іилмани знанешта лаккхача боарам тІа пропаганда е могаргдола творчески коллектив хулга Іалашде доагІа. Партийни советски органаий решенеех, социально-экономически культурни гІишло хьалъяра декхарех лекторашка хан-ханнахьа хоам болба. Районни юххьанцарчеи организацей лектораштa новкъостал дукхагІа долда.

«Знание» обществa уйла лекционни балха дикал айяра, цун Іилман лардаш дегІайоалаяраи чІоагІъяраи, лектораш кийчбареи цар говзал лакхъяреи система хьаяра тІаерзае йоагІа. Балха тІара общественни хьисап ма-могга дегІакхувла, Іилма-технически советийн секцейн лекционни пропаганда чулоацамахи тематически лостамахи бола бехктокхам айбе. Лектораш технически средстващеи, гойтара пособешцеи справочни материалашцеи Іалашбелга тоаде. «Знание» обществa беррига болх тоабара, цун сий айдара тІадерзадаь гІулакх а лоархІаш члески билеташ хувцалда.

ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК, Советски Эскареи ТІема-Форда Флотеи Керттерча политически управленена, «Знание» Ерригсоюзни обществаца айхха бувзам а болаш лекционни пропаганда еча творчески союзашта, ведомствашта, общественни организацешта тІадиллад лекционни пропагандана координаци елга кІоаргдара, из вІаштІехьйоаккхилгеи цун чулоацамми дІахо тоабелга, цун эффективность айелга Іалашдергдола гІулакхаш белгалде а чакхдаха а.

СССР Іилмай Академена, отраслевой академешта, СССР Минвуза, СССР Минпроса, кхыча министерствашти ведомствашти могадьд лекционни балха Іилмахой, преподавателаш, халкъа боахама специалисташ, хьалха латта болхлойн колхозхойн юкъеозара ма-могга гІо делга. Лекционни пропаганда юкъе цар дакъа лацар боккха политически лоархІам бола гІулакх санна лархІа. Цу гІулакха хиланза даргдоаца хьалаш хьакхолла, лекторски къахьегам хестабе. Кадраштa переаттестаци еш знанешта пропаганда еча цар дакъа лацар чоте ийде. Дукххача шерашка пропагандистски болх барах дикагІбола лектораш республика культура заслуженни болхло яха цІи яла могабе.

Кагирхошта юкъера лекторски кадраш кийчъяра а хьалкхеяра а хадданза уйла е. «Знание» Ерригсоюзни обществa правлене, СССР Минвузо, СССР Минпросо, ВЛКСМ ЦК къонача лектора школай сеть шерье а цар болх тоабе а, царна программаш дешара планаш оттае, аспиранташ, студенташ лекционни балха дукхагІа юкъеоза беза.

«Знание» обществa, Іилма-технически обществаша, изобретателийни рационализаторийн обществa СССР Іилмай Академеца цхьана де доагІар де деза естественно-Іилмани Іилма-технически пропаганда дІахо дегІайоалаяра, цу даькъерча балха дукхагІа координаци е еза. Оттадаь да Іилма-технически пропаганда отраслешта юкъера цІенош дукхагІа хилийта, болхлой, колхозхой, специалистий квалификаци айяра, дикагІйола производственни опыт дІайоаржаяра йолча цар торонех кхы а дикагІа пайда эца.

СССР Госкомиздата, «Знание» Ерригсоюзни обществa правленена тІадиллад Іилма-популярни литература дикал айе. Тематикана актуализаци елга, кепаттача материалий идейно-политически Іилмани лакха боарам хулга Іалашде, чурчеи дунен халкъашта юкъерчеи вахарерча лоархІамерча событеех ший ханнахьа дувца. Лектора новкъостал дара эша литература — брошюрай сери, тематически библиотечкаш, методически пособеш. ХІаьта буржуазни пропаганда харцо тешшаме гучаяккхара эша аргументаши факташи йола материалаш арахецара къаьстта уйла тІаяхийта.

ДикагІдола Іилма-популярни балхаш хьакхоллара конкурсаш елга практика юкъедоаладе.

КПСС ЦК соцам тІа да лекционни пропаганда тоаяра тІадерзадаь кхыдола гІулакхаш а.

Къахьегама коллектив

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмона доагІаш дола жоп луш, берригача советски наха санна, Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша тІаийду доккхий социалистически декхараш, встречни планаш. Уж тІаерзаяь я производства торонех, Іилманеи техниканеи карагІдаьннарех, дикагІча опытах дукхагІа пайда эцара.

Даьхе гІалйигара деча цу гІулакхашца хьагуш я советски наьха башха-дика оамал, шоай коллективай сийле алсамъяккха уйла йолаш уж болга.

Са завод, колхоз, совхоз, са бригада оал вай юкъарча балхо, юкъарча уйлаша, де лерхІараша нах вІашагІтохача къахьегача коллективацара бувзам белгалбеш.

ХІара денна холу наьха балха а общественни а хьинар дІахо айдара бола къахьегама коллективай лоархІам лакхлулга. Къахьегама коллектив духхьал вІашагІкхийтта нах хинна Іап. Уж ба де лерхІар цаІ хиларо, са а кхеташ дисциплина лелаяро, цоашта тІадиллача гІулакхах бизза бехктокхам хеташ хиларо айхха вІаши бийза нах. Социалистически обществе керттера цхьа дакъа хилара тарра къахьегама коллектив тІа-тІа дукхагІа белгала я производство дІахо эргайоахаш тоаяра, наха коммунистически кхетам балара хоадам беш бола низ хиларца. Укхаза юкъарчал доацаш хьакхол материальнии духовнии ганзаш, экономикеи культуреи айеча коталонаш йоах, хьахул керда саг, цун оамал.

Коллективаца, цо доахача толамашца гІулакх доагІаш ба хІара сага болхи вахари, дезала хьал-торо, къахьегача сага дегагІозали дегаондали. Коллективо хІара сага еш йола йоакхо, цун хьашташта еш йола терко, вІаши гІо деши деха доагІар хьадехаши хилар вай советски вахара хьисапах дІакъаста йиш йоаца оамал я. Парте XXV съезде белгалдаь ма-хиллара из оамал кхы тІа а чІоагІъеи дегІакхувлен еза.

Болхлочун сий лакха лоаттадеш, ший кулгашца хьадаьчох ше воаккхийвеш саг хьалкхевар эггара хьалха къахьегача коллективах тийша да, хІана аьлча цига тІа-тІа дикагІа Іомаю цо балха говзал, эргадувлаш хувцалу цох доахка гІулакхаш, эхь-эздел. Коллективе къаьстта чІоагІа холу сага вай де лерхІар а даь даьнар а мел доккха да, новкъосташцарча бувзамах мел доккха беркат доал, ший завода, колхоза, совхоза, учреждене балхаца дакъа доагІаш ше волга.

«Малгобекнефть» НГДУ коллективо 1976 — 1977 шерашка лелаьча Ерригсоюзни социалистически яхье пхезза Министерстваи отрасла профсоюза ЦК-и призовой моттигаш яьхай. Из толам ши-шегІа хьахиннабац. Из хьахиннаб социалистически дисциплина чІоагІъяр, коллектива хІара член ший предприяти дукха езаш, профессех доккхал дергдолаш, къахьегамца коммунистически гІулакх хургдолаш хьалхевар духьа управлене кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацешта хадданза болх беш хиларах.

Производственни дисциплина чІоагІъяра, къахьегамхой производствана доал дара юкъеозара тІадерзадаь гІулакхаш чакхдоах укхаза: коммунистически къахьегама, экономически знаней, кадрай общественни отдел, мастерий совет, хьехамчий совет, харцахьара гІулакхашца леладайтара дешашка хьожа совет санна йолча болхлой общественни самодеятельноста формашка гІолла беррига болхлой социалистически яхьа юкъеозарца, яхье итогаш еча дакъа лацийтарца.

Чакхъяха лерхІача мероприятей хьакъехьа хьалхагІе а хоам бу, цудухьа хІара болхлочун йиш хул кийчдеча деша а ше дергдолча къамаьла а уйла е. Болхлоша собранешка деш дола къамаьлаш коллективерча гІулакхий йоакхо еш, хаьдда маІан долаш, коллективана хьалхашка латта политически производственни декхараш толаме кхоачашдара тІаерзаяь корта бола предложенеш телаш хул.

Иштта лелабеча балхо гІо ду коллективо производственни планаш а тІаийца социалистически декхараш а кхоачаши тІеххкхоачаши дара. ХІаьта шеко йолаш дац наьха хьинар айдара, дика оамалаш йоахкаш уж хьалкхебаря, коллектива хьалхашкара хІаране бехктокхам айбара а цо гІо деш хиларах.

Партийни, профсоюзни организацей, боахамий кулгалхой декхар да коллектива хьалхашкара хІаране бехктокхам, хІаране бола коллектива бехктокхам айбар. Ма-могга лакхде деза коллектива сий, шоай предприятех доккхал деш хургволаш хІара болхло хьалхевар, дисциплина телхаелга, болх тесса лелабелга, къаракъаш мелилга ловргдоаца хьалаш хьакхолла деза хІара коллективе. Социалистически яхьо, коммунистически къахьегама боламо наьха саккетам лакхбергболаш вІаштІехьдаккха деза гІулакх, коллективерча хІара сага дулургдар балха тІа дизза гучадаккхара, цун культура, знанеш, балха говзал айяра йоакхо е еза.

Шоай предприяте планаш а из дІахо дегІаяра де лерхІараш а, социалистически декхараш кхоачашделга мишта лел, хІаране болх мишта бу массаенна а ховргдолаш лелабе беза наха юкъера политически а кхетамя а болх.

ХІара коллективана, хІара партийни организацена, хІара коммуниста денале программа а хинна дІаэттад 1978 шера планаш кхоачаш а тІеххкхоачаш а яра социалистически яхь йоаржае аьнна тІахьехаш КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК яздаь Письмо. Къахьегача коллективай керттера низ хилара тарра, партийни организацеш декхарийла я, йоах цу документа тІа, предприятейн организацейн балха еррига оагІонашта еш йола шоай влияни чІоагІъе, наха коммунистически кхетам балара, доттагІала а хІама хьакхоллаш къахьега а хьалаш оттадара йоакхо е.

КПСС XXV съезда, парте ЦК декабрьски (1977 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеш, КПСС тІахьехама чакхдоахача гІулакхашца жоп луш партийни организацеш декхарийла я коммунизм хьалъечара къахьегача коллективай лоархІам кхы а лакхагІа айбе.

Итт шу дала доал Кодзоев Жамаллас «40 лет Октября» яхача совхоза ремонтни мастерске цІастапхьар волаш болх бу.

Токарь Юсупов Іадрахьман цул тІехьагІа венав.

Шаккхе специалист коллективо сий деш ва дика болх беш хиларах.

БІаьстан балхашка юртбоахама техника кийчъеш Назрановски районе хьалхарча метте я совхоза коллектив: цо тоаяьй 50 трактор, тІехьаюза инвентарь. Цу балхаца кІезига бац Кодзоевеи Юсуповеи къахьегам а.

СУРТАШ ТІА: Ж. Кодзоеви І. Юсупови.

ШОАЙ ДЕША ДАЙ ХУРГБА

Субботника дика кийчо яра «Электроинструмент» заводе вІашагІъеллай штаб.

Массава а раьза волаш, субботнике дакъа лаца лаьрхІад заводе къахьегаш волча 1100 саго. Царех 650 саг шеший производственни участке болх беш хургва. Цар цу дийнахьа арахецаргья 1500 электросверлильни машинкаш, кхыйола продукци. Шоаш даьккха 2 эзар сом алапи иттлагІча пятилетка фонда юкъехьоргда завода болхлоша.

Юхебиса болхлой хургба завода коа гонахьарта моттигашка лостам беш. 2200 зиза, 2000 га дІайогІаргья, кхыдола лоархІаме гІулакхаш кхоачашдергда.

А. САГОВ.

«САЛЮТ-6»—«СОЮЗ-27»—«СОЮЗ-28» ЯХАЧА ОРБИТАЛЬНИ ІИЛМА-ТОХКАМА КОМПЛЕКСА ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА ЭКИПАЖАГА КОСМОНАВТАШКА РОМАНЕНКОГА, ГРЕЧКОГА, ГУБАРЕВГА, РЕМЕКАГА

Деза новкъостий!

Шуга, орбитальни космически лабораторе барттайнача дунен халкъашта юкъерча экипажага, дег тІара моаршал дайт оаха.

«Интеркосмос» программана юкъе дакъа лоацача социалистически мехкаша машара гІулакхий духьа космически арен цхьана деча тохкамийн пайда эцарен керда этап хьаелла доккха сий даьд шуна. Тхо тешаш да цу доккха сий долча гІулакхах шо лоархІадергхиларах, орбитальни Іилма-тохкама комплекса тІа социалистически содружества мехкий космонавтий балха цаІ йола программа кхоачашъеча шоашкара доагІа дакъа лоацаргхиларах.

Лаьттан гонахьарча орбита тІа орбитальни станци, шиъ космически кема юкъе дола Іилма-тохкама комплекс вІашагІйолларо, цун борта тІа советски дунен халкъашта юкъерча экипажаша болх баро космически аре дІахо а карагІэзаяра даькъе керда торонаш хьаелл.

Космосе интернациональни вІаши цхьана гІулакхаш леладаро цІаьккха а хьагойт социалистически мехкий вежарашха дола гІулакхаш, из да социалистически интернационализма низа кхы цхьаькха тешал.

Деза новкъостий Романенко, Гречко, Губарев, Ремек оаш чоалхане программа толаме кхоачашъяри хьамсарча Лаьттан тІа шо маьрша юхакхачари лов тхона.

Л. И. БРЕЖНЕВ. Г. ГУСАК.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарага, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателага

новкъостага Леонид Ильич БРЕЖНЕВГА

Чехословаке Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарага, ЧССР Президентага

новкъостага Густав ГУСАКАГА

«Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» яхача орбитальни Іилма-тохкама комплекса борта тІара хоза а хеташ хоам бу оаха белгалъяь йола Іилма-технически медико-биологически тохкамаш а эксперименташ а кхоачашъе дунен халкъашта юкъера экипаж дІайолаялларах.

Космически комплекса бортовой системаш лерттІа болх беш я. Экипажа беррига членаш могаш-маьрша ба.

Полета программа кхоачашъяра деррига низаши говзали тІайохийтаргья дунен халкъашта юкъерча экипажо.

Даькъала хилда вежарашха долча социалистически мехкий доттагІали вІаши цхьана гІулакхаш леладелгеи!

«Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» яхача орбитальни комплекса экипаж

Ю. РОМАНЕНКО, Г. ГРЕЧКО, А. ГУБАРЕВ, В. РЕМЕК.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарага, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателага

новкъостага Леонид Ильич БРЕЖНЕВГА

Чехословаке Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарага, ЧССР Президентага

новкъостага Густав ГУСАКАГА

Веза Леонид Ильич Брежнев, Густав Гусак!

Дег тІара баркал оал оаха оаш дІайха моаршал дайтарахи дика ловца баккхарахи.

Вай вежарашха долча мехкий партийни паччахьалкхени кулгалхошта, Леонид Ильичи Густав Никодимовичи къаьстта шоана, дош лу оаха деррига тхоай низаши знанеши дІакхоачача тайпара машара гІулакхий духьа космос тахкареи пайда эцареи цаІ йола цхьана оттаяь программа кхоачашъе дІайолаенна дунен халкъашта юкъера экипаж сийлеца чакхъяккха хьожаргхиларах.

Даькъала хийла социалистически интернационализм.

«Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» яхача орбитальни комплекса экипаж

Ю. РОМАНЕНКО, Г. ГРЕЧКО, А. ГУБАРЕВ, В. РЕМЕК.

«САЛЮТ-6»—«СОЮЗ-27»—«СОЮЗ-28» ЯХАЧА СОВЕТСКИ ОРБИТАЛЬНИ КОМПЛЕКСА БОРТА ТІАРА ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ЭКИПАЖ

ТАСС ХОАМ

1978 шера 3 марта московски ханах 20 сахьати 10 минути яьлча «Салют-6» — «Союз-27» яхача орбитальни комплексах дІахеттад кема командир Советски Союза Турпал, СССР летчик-космонавт Губарев Алексей, космонавт-тохкамхо, ЧССР гражданин Ремек Владимир юкъе волча дунен халкъашта юкъерча хьалхарча экипажа лехкаш дола «Союз-28» яха космически кема.

Лаьттан гонахьарча орбита тІарча «Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» яхача Іилма-тохкама комплекса борта тІа тохкамаш деш я дунен халкъашта юкъера экипаж — новкъостий Романенко, Гречко, Губарев, Ремек.

«Союз-28» яха кема дІахетточули агрегатни отсека тІа йоаллача дІахотталуча узела герметичностага хьежачули тІехьагІа новкъостий Губареви Ремеки «Салют-6» яхача станце помещене дІачубаьлар. ХьалхагІа цох дІахетта хиннад лехкаш дола «Союз-26» яха кемеи саг тІавоаца мухь кхухьа кемеи.

ВІаши гаргадахара, дІахоттадалара, дІачудовлара еррига этапаш нийса, йоаггІача тайпара, бизза барт болаш чакхъяьхар космически кемаи орбитальни станцеи экипажаша.

Космонавтий дунен халкъашта юкъерча экипажа балхий программагІа ворхІ дийнахьа «Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» яхача Іилма-тохкама комплекса борта тІа цхьана Іилма-технически тохкамаши эксперименташи е лерхІ.

Белггала аьлча, Лаьттан тІехенгеи океанагеи хьежа а сурташ даха а, медико-биологически технологически эксперименташ чакхъяха лерхІ.

Новкъостий Романенко, Гречко, Губарев, Ремек могашмаьрша ба. «Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» яхача космически комплекса еррига бортовой системаш лерттІа болх беш я.

Даьхен космонавтикана карагІдувларех, прогресс, Лаьттан тІарча берригача наьха ирази аьттони духьа СССР-о социалистически содружества мехкашца вІаши цхьана леладу гІулакхаш дегІаахарах доккхал ду советски наха.

ХАРЖАРХОШЦА ВІАШАГІКХЕТАР

Нохч - ГІалгІай АССР-ча № 888 йолча Назрановски хоржамий округера 500 гаргга саг гулъеннавар районни культура ЦІагІа хиннача РСФСР Лаккхехьарча Совета депутатаца, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председателаца Х. Х. Боковаца вІашагІкхетар хиннача.

Депутато кІоаргга доашхаш дийцар КПСС XXV съезда, КПСС ЦК декабрьски (1977 ш) Пленума решенешкара, КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо тІара, СССР кердача Конституцегара хьадоагІа декхараш РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо, Нохч - ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо кхоачашдара хьакъехьа.

Юбилейни шера дика къахьийгад республика къахьегамхоша, цар кхоачашъяьй планаши социалистически декхараши. Цу даькъе кІезига хІама карагІдаьннадац халкъа депутатий Советашта. Шоай полномочеех пайда а эцаш, паччахьалкхен Іаьдала моттигерча органаша гІо ду республика экономикеи культуреи дегІайоалаяра, дукха теркам тІаухийт социально дегІаахара дешашта. Советий балха юкъе йоккха моттиг дІалоац харжархой наказаш кхоачашдаро. Укх тІеххьарча шин шера кхо эзар совгІа наказ кхоачашдаьд.

Ший къамаьл чакхдоалаш Х. Х. Бокова Назрановски хоржама округа къахьегамхой тІахьийхар пятилетка кхоалагІча шера планаши декхараши толаме кхоачашде оарцагІбовлара.

Харжархой цІерагІа къамаьл дир «Электроинструмент» завода инструментальни цеха слесара У. Ш. Аушева, № 4 йолча юкъерча школа завуча Б. М. Шабизова, «Экажевский» совхоза директора В. Н. Ясиновске, «40 лет Октября» яхача совхоза партийни организаце секретара Х. К. Арчакова.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ПАРТЕ ХЬАЙИБУ ДИКАГIБАРАШ

Парте XXV съезда указанеши парте членаш дIачуийбара, КПСС членалла кандидаташ хьалкхебара киргизе партийни организаце баьча балхах бола соцам ларде а лувцаш партийни организаце мугIараш дикагIбаращца дегIадоаладара уйла тIаяхийтта къахьегаш я Назрановски трикотажни фабрика юххьанцара партийни организации цуи бюро секретарь вола Б. Х. Гагиеви. Коллективе диканца белгалбаьнараш, производстве хьалхалаттараш, общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш бараш парте дIачуийбе гIерт партийни организаци. Керттерча даькъе материальни рузкъа хьадеш бола болхлой-хьалхле лелаераш, комсомольцаш хьачуийбу укхаза парте мугIарашка.

Соахка парте члена кандидаталла хьаийцар 4 саг.Аушева Мадина фабрика комсомольски организацена кулгалдеши Ростовски ейгача промышленноста техникуме заочно дешаши я, фабрика комсомольски комитета член, ше болх беча кхоалагIча конвейере агитатор, экономически знаненей лардий школе дешаш я швея Измайлова Лида. Политинформатор ва дукха ха йоацаш Ростовски ейгача промышленноста техникум заочно йистеяьккха вола Тутаев Гирихан, Ивановски текстильни институте деша яхара йолча подготовительни курсашка хьожаяьй швея Нальгиева Тамара.

КПСС членалла хьаийцача иттнех 4 мугIарера болхло, 3 мастер, 3 инженерно-технически болхло ва. Царех 2 инженер Л. Н. Патрина, Н. Я. Миллер экономически школашка пропагандисташ ба. Предприяте технически отдела начальник волча Шадиев Юсапа кулгалду фабрика агитколлективана, ше заочно институте дешаш воллаше а.

Института 5 курсе дешаш а политинформаторий группана кулгалдеш а ва мастер Мальсагов Бек-Хан. Иштта «Комсомольски прожектора» штаба член я вязальщица Дарсигова Диба, мастер Дударов Або политинформатор ва. Ший декхараш дика кхоачащдеш я горсовета депутат конвейера бригадир Халухоева Люба, кхоалагIча конвейера комсомольски группана кулгалдеш я швея Орцханова Ева. Иштта мастер Миленин Виктор агитатор ва, швея Султыгова Фатима халкъа депутатий районни Совета депутат я. Тайп-тайпарча политически экономически школашка дешаш ба уж оерригаш а.

Парте хьачуэцара уж кийчбенкабий хара йола школа а хинна дIаэттар кандидатски стаж. Парте хьачуэцача хIаранега лаьрххIа хьожаш а мегаргвар мара хьачу ца эцаш а леладу из гIулакх партийни организаце. ХIаьта уж парте хьачуэца кийчбара тIачIоагIбу балха опыт йолча коммунисташта. Цул совгIа парте хьачуийцачул тIехьагIа а къонача коммунистий производственни, общественни гIулакхашта бола хьехамчаш, воспитателаш, гIончаш ба уж.

Партийни гIулакхаш тIадахкарал совгIа партсобране, бюро оттадеш дола дешаш кийчдеча комиссена а юкъе увз къона коммунисташ. ХIаьта партийни гIулакхаш дикагIа довзийтара цу собранешка е бюро дувца оттадаьча моллагIа цхьан дешах лаьца каст-каста дувцийт царга.

Къонача КПСС членашта шоай декхараши бокъонаши, иштта марксистско - ленински идеяши, парте политикей йовзийтара вIашагI а елла болх беш я къонача коммунистий школа. Укхаза Iомаду парте Устави Программей, КПСС XXV съезда решенеш, парте кхыдола лоархIаме документаш. Бетта цкъа хул занятеш. Школа ладувгIараштa хьалхашка къамаьлаш ду партбюро секретара Б. Х. Гагиева, ихьыболча балха йоккха опыт йолча коммунисташа.

Къонача коммунисташа партийни балха юкъе дакъа лоацилга лакхлу, моллагIа а хьалхашка оттадаьча гIулакхацара цар инициативей принципиальности лакхъю цу дерригнеша. ХIаьта партийни организацена, иштта фабрика ерригача коллективана чIоагIа пайда боал цу гIулакхех.

Н. СМИРНОВ.

ФО ЦIЕНА ХИЛИЙТАРА

Гонахьара фо цIендара оттаяь генеральни схема кхоачашъе йолаяьй Ленинграде. Город экономически социальни дIахо дегIайоалаяра программана чуйогIаш я из.

Iилмахойи специалисташи цхьана оарцагIбовлар бахьан долаш массехказа кIезигъе торо хиннай фо бIехдеш йола хIамаш.

Городе фо цIендара тIехьа лоаттабу къовсам массехк лостамагIа лелабу укхаза. Фо бIехдерех цаI — промышленни предприятеш я. Цудухьа Iилмахой декхар да малагIча, кердача пайданегIа йолча фо цIендеча средствашца уж Iалашъе еза хойташ йола рекомендацеш телар.

Нагахьа санна яханза ца йоале цхьайола заводаш Ленинградера ара йоахаргья, е цар профиль хувцаргья. Иштта даьд, масала, коксогазови заводе. Из соца а яь реконструкци йир цунна, хIанз кхы тайпа продукци арахецаш хургйолаш специализаци еш латт цига.

ЦIенхашта теркам тIабохийт город гаьнаш егIа тоаяра, транспортни проблемашта, цу даькъе автомобилашна аракхувсача газо кIезигагIа зе дергдола проблема а йолаш. Хадданза а сиха а машинаш лелача наькъийн магистралийн сеть шербе лерхI, цо торо хулийтаргья улицаш дIа-юха тIехъювлача моттигашка машинаш сецаелга кIезиге. Автомобилий цхьа дакъа коачъаьча газаца болх байтарга доаккхаргда. Улицашка гIолла йолалургья электромобилаши электробусаши.

Городе хьаеш я атмосферни фена тIахьожам лоаттабеш йола автоматически система. ДукхагIа нах лелача улицашка, майданашка, йоккхий предприятеш йолча районашка увттаю Ленинградо миншта «са доах» хаддаза хьежаш йола газоанализатораш.

Советски Союзе гонахьара фо лорадара гIулакх паччахьалкхен балха тIехьа лоархIаме хIама хинна дIаэттад.

Дика хьожамаш хIанззе а хоалуш да: атмосфера бIехъеш йола зене хIамаш аракхувсилга цхьан боарам тIа оттадаь ца Iеш, производство дегIайоагIе а уж кIезигъе а вIаштIехьдаьмад.

СУРТА ТIА: «Атмосфера-2» яха дIа-юха лела лаборатори проба яккха фо хьалоацаш я.

М. БЛОХИНА сурт. ТАСС фотохроника.

ЮХХЬАНЦА ДЕНЗ ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГА

Денале кхы а дукхагIа чIоагIъенна а йолаш дIадоладаьд тха коллективо — «Чечингсельстрой» треста ПМК-432 иттлагIча пятилетка кхоалагIа шу. Юбилейни шера даьха толамаш чIоагI а даь, кхы тIа доккхагIа а доахаш, 1978 шера керда программа кхоачашъе йолаеннай тха коллектив. Генеральни подрядагIа йола тха январь бетта план 101,1 процент кхоачашъяьй, хIаьта тхоай низашца — 128,4 процент. Массе а участке бригадашта юкъе къахьегама яхь а лелаеш, хIара денна балха кIоаргга анализ а еш даьхад уж толамаш.

Дикеи вои оагIош хьагуча а йоахаш, хьалхалаттараши тIехьабусараши белгал а боахаш, «мела моттигаш» хьахулийташ дола бахьанаш малагIаш да а хьожаш, дийнна гIалаташ дIадахара тIадерзадаь гIулакхаш чакх а доахаш дIаболабаьб ПМК-432 кулгалхоша болх. Къаьстта уйла тIайохийт балха дикала, дIадодар кIезигдара, къахьегама овсарле лакхъяра. Жол дех оаха шоай заданеш кхоачаш ца яьрашкара.

Укх шерарча программагIа хьал а даь, эксплуатаце дIадала лаьрхIад г. Назранера 50 квартира йола чуIе цIенош — I квартале, 450 моттиг йола общежити, вегитационни цIа, Серноводски юртбоахама техникума очистной гIирсаш — II квартале, 192 дешархочоа моттигаш йола школаш, ГIаьзе-Коарча хьехархошта 2 квартира йола чуIе цIа — III квартале, ЖIайрахьарча школа-интерната 120 моттиг йола нах бийша бада корпус, Назрановски совхоз-техникумера котельни — IV квартале.

Лакхе цIераш яьхача объектел совгIа тха коллективо Дошлакъий-Юрта хьалъю 320 моттиг йола школа, Аьлтий-Юрта ветбаклаборатори, Наьсар-Керте 400 моттиг йола клуб, город Назрана III-ча микрорайоне котельни, г. Назрана 110 квартира йола чуIе цIенош, хIаьта иштта Сунженски района колхозашка доахан леладу комплекс; кирпишкий завода реконструкци а ю.

ХьалхагIа а санна балха тIа хьалхле лелаю опытни бригадираша Белхароева Маликата, Богатырева ПаьтIамата, Галаева Мото, Местоева ПаьтIамата, Аушева Тамаре кулгалдеча бригадаша, Лобанов Александр керте латтача монтажникий бригадой Имагожев Мусий комплексни бригадой. Цар шоай бетта планаш юкъера лаьрхIача 115 — 140 процент кхоачашъю.

Опыт йолча болхлоша хьехам теларах чоалхане специальносташ хийцца карaерзаю кагирхоша, шоай керттерча профессел совгIа техникумашкей институташкей деша а дешаш, шоллагIа профессеш а Iомаю. Царех ва Марзабеков Мувса, Имагожев Заьудин, Гагиева Дина.

ХIанз эггара прогрессивнегIа йола метод я бригадни подряд (Злобина метод). Тха коллективе а я бригадни подряда методагIа болх беш йола бригада. Цу бригадо хьалъю 192 моттиг йола школей ГIаьзи-Коара хьехархошта лаьрхIа 2 квартира йола чуIе цIеноши. ПланагIа 15 август хьатIакхоачаш, дешара керда шу дIадоладалалехьа, уж объекташ эксплуатаце дIаяла езаш я из бригада. Из объект ший ханнахьа эксплуатаце дIаялара кIезига къахьега дезаргдац ПМК-432 начальника заместитель Даурбеков Султан керте латтача Iалашон отдела а.

Дикка лакха ба кхы цхьаькха цхьа хьоккам а — цхьан болхлочоа лоархIаш бу болх хьаIар. Из вIаштIехьдоал дукхача бригадаша, чоалхане специальносташ а Iомаяь, цхьа тайпа болх боацаш хилча кхы тайпа а беш. Масала, штукатураша-маляраша дика кхоачащду линолеум Iотеха нйнаш кийчдара балхаш. Балха тIа аьттув боаккхаш дола цхьаькха гIулакх а да дуккхача бригадаша механизированни инструмент лелаяр: растворонасос, штукатурни агрегаташ, пистолеташ-распылителаш. Цу механизмаша хадданза болх белга Iалашду Дакиев Ювсап керте латтача слесарий-электрикий бригадо. Ший сменни нормаш 25 — 30 процент тIехкхоачашъю цу бригадо. Цар кхоачашбаь болх кхы юха тIа тоабе ца безаш, геттара дика хул.

Тха болхлой творчески хьинар къаьстта чIоагIа айдаьд «1978 шерара планаш кхоачаши тIехкхоачаши яр а производства эффективности балха дикали лакхъяра тIехьа лоаттабу къовсам чIоагIбар а духьа социалистически яхь йоаржаяра хьакъехьарча» КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмос.

Цу документа хIара мугIаро уйла яйт дIахо де дезачун. БIаргагу дIадахача шерашка карагIдаьннараш а промышленность дегIайоалаяра, вай халкъ чуIеча цIенощца кхоачам хиллал Iалашдара дIахо кхы а дукхагIа де дезараш а.

Из письмо чIоагIа уйла тIайохийташ, ма-дарра дийша а дийша, хIара бригадо, хIара болхлочо декхар тIаийцар — иттлагIча пятилетка кхоалагIча шера план керда Конституци — вай вахара Керттера Закон тIаийца шу дуза ди хьатIаотташ кхоачашъе. ХIанз «ТIехьавусаш цхьаккха а хургвац уллув», «Хьалхарча денношке а денз хьинаре болх бергба» яхаш девиз а йолаш болх бу хIанз хIара къахьегамхочо. ХIанз укх сахьата цу девизех дика лоархIаю коллектив.

Дика толамаш доахаш тхо хьадоагIе а, белггалара халонаш увтт тхона хьалхашка. Тхоай хьалхалаттараштa дефицитни товараш (кIувсаш, холодильникаш, автомашинаш, н. кх. дI.) хьежадара наькъаца поощрени е йиш йолаш дац тхо, хIана аьлча царех разнорядка тхона нагахьа ягIац. Из дош аьттув болча оагIорахьа къоастадича, къахьегама овсарле кхы а дукхагIа айлургьяр, кхы а дикагIа къахьега догдоагIаргдар болхлой.

И. НАЛЬГИЕВ,
Назранерча ПМК-432 производственно - техническ к и отдела начальник.

БIаьстанга кийчлуш ба

Грозне бахача наха дика йовз шоай города гаьна йоацаш улла «Родина» яха совхоз. Нагахьа дезал хургбац республика столице цу боахаме хьалкхеьча помидораша, нарсаша, Iажаша, кхораша истола тIа шу хоз ца деш.

ДIадахача юбилейни шера план 9000 тонн йолаш, 9527 тонн баьцадаараши, задани 3750 тонн йолаш 4954 сомаши бехкар цо бахача нахага.

— Укх шера кхы а доккхагIа декхараш тIаийцад оаха,— йоах парткома секретара Селяников Василий Георгиевича. — 520 гектара тIа хьалкхедергда баьцадаараш, 327 гектар латаш йолен 226 гектар кердa дIаегIан сомий бешамаш я. Цу лаьтта боккха хьувкъам баккхара кийчлуш да тхо Iанна. ДIадахача шера дика толамаш дахарах РСФСР кхачан промышленноста Министерствас енна карара кара тела ЦIе байракх дIа ца хеца уйла я совхоза коллектива.

Еррига трактораш, сеялкаш, хий детта агрегаташ, кхыйола машинаш тоаяь яьннай укхаза. Уж тоаеча белгалбаьнна дика къахьийгар слесараша Лисыцин Николай Федоровича, Коваль Николайс, Датусани Анатоле, газоэлектросварщика Вициев Николай Арбиевича, электрика Белозеров Георге, токара Петровский Михаила, трактористаша Лисыцин Иван Федоровича, Хатуев Ушурмас, Чеснов Юрий Дмитриевича, кхычар.

Помидораши кабуцний рассадеи дIайогIа кийчлу хIанз баьцадаараш кхедераш. 14 эзар рама йолча парникашка догара болх беш ба уж: рамаш тоаю, дехача кизга тох, парна тIаяхка чах аьргаш ю, кIоагашка дилла дикагIа долчара Iаьржа лаьтта, кхалаж кхухь.

Парникашка хьинаре къахьег «1977 шера социалистически яхье котваьннар» яха знак еннача Мусаева Маймсата, Грязнова Раисия Максимовнас, Мусаева Хадижата, Исаева Халипата, Носик Таисияс, трактористаша Дрозд Григоре, Рыкало Николая.

Йоккха балха опыт йолча цу нахал тIехьа ца бусаш болх бу бархI класе яьккхачул тIехьагIа совхозе балха баьхкача комсомолкаша Ехиханова Догмана, Бациева Малкана, Гасаева Ровзана.

Совхозе хIанз кийчъеш я сомий бешамаш а: гаьнашта гонахьара лаьтта оахк, сов йола гаьнаш дIайоахаш, Iажаш, кхораш, кхыбола сомаш боIаш болх бу. Из болх беш машинаш я. ХIанз иштта крона хозъяьннай 60 гектар гаргга йолча бешамашка, 250 гектар совгIа йолча бешамашка санитарни обработка яьй.

Уж балхаш деча дика къахьег Романенко Михаила, Екамочкина Валентинас, Иваникова Клавдияс, кхычар.

1978 шерара планаши социалистически декхараши кхоачаш а тIехкхоачаш а дара шерра социалистически яхь йоаржае къахьегамхой тIахьехаш долча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмос дог ураоттадаь бIаьстанга кийчлуш ба «Родина» совхоза болхлой укх деношка.

Ю. ЮСУПОВ.

ИРАЗ ДАХЬА ЗАКОН

КОНСТИТУЦЕХ нов. Л. И. БРЕЖНЕВА ЯЬЧА ДОКЛАДИЙ ЛОАРХIАМАХ

Коммунизмага йодача вай общества наькъа белгталара дакъа а хинна исторена юкъегIоргда 1977 шу. Из да адамий историе чухь керда зама хьайийллачен вай мехка дегIаена социализм хьалъярца белгалбаьнначен Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу диза шу. Из да СССР керда Конституци (Керттера Закон) тIаийца шу.

СССР керда Конституци кийчъяран тIеэцаран боккхача лоархIаме хиннай КПСС ЦК майскии Октябрьски Пленумашка Л. И. Брежнева яь докладаши Конституце проект ювцара итогех лаьца СССР Лакхехьарча Совета аргIанна йоацаш хиннача VII-ча сессе даь къамаьли.

Цу документашка хьахьекхад КПСС ЦК Генеральни секретарах, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателах, Конституционни комиссе Председателах нов. Л. И. Брежневх доахка башха-дика гIулакхаш, дерригача дунен тIа чIоагIа машар хилийтар духьа, советски халкъа вахара хьалаш кхы а паргIатагIа хилийтар духьа цо боарам боацаш чIоагIа хьинаре, массе оагIорахьара хьега къа.

СССР Конституци (Керттера Закон) — укх тIеххьарча 40 шера Iалаьмате чIоагIа болх барах, советски общество хинна кIоарга хувцамаш тахкарахи вIашагIтохарахи хьахиннар. Из кийчдаь КПСС ЦК-ас, цуи Политбюрос, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева юкъарчал доацаш кулгалдеши дакъа лоацаши.

Конституци кердаяккханза ярг ца хилар, цун Iалаьмате боккха лоархIам, парте кулгалца советски халкъа карагIдаьнна дерригдунен - исторически хIамаш белгалдеш йола цун керттера оагIош кIоарггеи масе оагIорахьареи хьахьекхай КПСС ЦК майски Пленуме Л. И. Брежнева яьча доклада тIа. Из доклад — тIехдаьнна боккхача лоархIамера политически идейно - теоретически документ.

КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленуме ше яьча доклада тIа Л. И. Брежнева ма-дарра даьшхад 1936 шерара Конституци тIаийцачул тIехьагIа дIадахача шовзткъа шера вай мехка а дерригача дунен тIа а хинна хувцамаш. Хьалъяьй дегIаена, тоаенна социалистически общество. Йоккхий эргалонаш хиннай советски халкъа экономически, социально-политически, духовни вахаре. Доккхий хувцамаш хиннад дунен халкъашта юкъе.

Йовзаргйоацача йоалаш хувцаеннай алхха социалистически доалахье мара йоаца мехка экономика. Хьа а хинна, толаме болх беш хьайоагIа мехка територе тIа общественни производства дерригa доакъош чулоацаш йола халкъбоахама бIарчча цхьа комплекс. ЧIоагI а даь дIаоттадаьд планови централизованни кулгал предприятеши объединенеши боахама гIулакхаш леладаран инициатива телараи шоай мукъагIа хиларца цхьана тардар санна дола социалистически экономика лоархIаме хьисап а.

Новкъоста Л. И. Брежнева инициативагIа духхьашха Конституцена юкъебоалабаьб «Арахьара политика» яха къаьстта корта. Цу тIа аьннад, Советски паччахьалкхено лерргIа чакхйоах ленински машара политика, къовсам лоаттабу халкъий кхерамзле чIоагIъяри дунен халкъашта юкъе шерра цхьана гIулакхаш леладари духьа. Духхьашха юкъебихьаб «Социалистически Дай-мохк лорабар» яха къаьстта корта а.

Вай мехка вахара Iалаьмате боккхача лоархIаме хургда, аьннад Л. И. Брежнева КПСС ЦК майски Пленуме, керда Конституци тIаэцар. Цун положенеш чакхъяхаро Iалашдергда вай паччахьалкхени боахамеи дерригa гIулакхаш, Iаьдала органийи управленеи беррига болх дикалга диллача кердача боарамга кхоачабеш айбелга.

Цу цхьан ханна советски законодательство чIоагIдаран эргадаьккха тоадаран, союзнии автономии республикай конституцеши дукха кхыйола законодательни акташи кийчъяран тIаэцаран йола база а хургья кердача Конституцех. Цо тоадергда паччахьалкхен ерригача, эгара хьалхарча аргIанна советски законаш тешшаме кхоачашделга Iалашдеш йолча органий гIулакхаш. Уж органаш кхы а дукхагIа инициатива, принципиальность йолаш, социалистически правопорядок телхаерашца лоаттабеча къовсаме машар боацаш хилар дог доах парте.

Керда Конституци кийчъяреи тIаэцареи даькъе лоархIаме моттиг дIалоац новкъоста Л. И. Брежнева КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленуме яьча докладой СССР Лакхехьарча Совета аргIанна йоацача VII сессе даьча къамаьлой.

КПСС ЦК Пленумо, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa, Конституционни комиссе Председатела новкъоста Л. И. Брежнева «СССР Конституце (Керттерча Закона) проектан дерригача халкъо из ювцарах хьахиннарийн хьакъехьа» яьча докладага ла а дийгIа, еррига а ма-ярра а къоабалйир из доклад, хIаьта проект керттерча даькъе къоабалйир дерригача халкъо из ювцача юкъагIа цунна даь тIатохараш, нийсдараш, тоадараш а тIехьа СССР Лакхехьарча Совета сесси хьажийта дIачуелар из.

Пленумо партийни советски органашта, министерстваштеи ведомстваштеи, профсоюзни, комсомольски, кхыча общественни организацешта тIадиллар СССР Конституце проект дерригача халкъо ювцача юкъагIа паччахьалкхен, боахама, культура хьаддача участкашка болх тоабара къахьегамхоша еннача ерригача предложенешкеи замечанешкеи лаьрхIа хьожилга а уж чакхъяхара данза дардоацар делга а.

Советски халкъа ловр кхоачаш а деш, СССР Лакхехьарча Совета сессе массава раьза а волаш чIоагIдир дунен тIа эггара хьалхарча дерригача халкъа юкъарча паччахьалкхен Керттера Закон.

СССР керда Конституци, СССР Лакхехьарча Совета сессе новкъоста Л. И. Брежнева яь доклад — уж да боккхача лоархIамера политически идейно-теоретически документаш.

Нов. Л. И. Брежнева доклад — социалистически паччахьалкхе, социалистически демократи дегIайоалаярах йола ленински идеяш, ленински васкеташ шийна чулаьца документ. Цу тIа марксистско-ленински анализ яьй СССР керда Конституци дерригача халкъо дувцарах хьахиннарий, лоархIаме теоретически выводаши обобщенеши яьй.

СССР Лакхехьарча Совета сессе новкъоста Л. И. Брежнева яьча доклада тIа хьахьекхад тоаеннача социализма, цун политически экономически системай, цун социальни структураи духовно дегIаахарей, цун арахьарча политика сурт, социалистически демократена карагIдаьнна лоархIамегIара хIамаш, гражданий бокъонаши паргIатонаши санна, иштта цар декхараш а, Советски Союза къамий-паччахьалкхен лоаттам, Iаьдала органийи управленеи система, вай паччахьалкхела кхыйола лоархIаме принципаш.

Новкъоста Л. И. Брежнева кIоарген къаьган йола доклад политически чулоацам лоархIаме болаш, коммунистически гIулакхах дог тийшаи бIубенней, халкъа хетар лоархIаш, цун творчески низах чIоагIа дог тийша я.

Творчески марксизма - ленинизма цу гIордаьннача документа тIа массе оагIорахьара къоастаяьй Iалаьмате боккха теоретически практически лоархIаме йола Iилман коммунизма овлангара проблемаш.

СССР Конституци, СССР Лакхехьарча Совета сессе нов. Л. И. Брежнева яь доклад — вай мехка политически историена юкъе коммунизм хьалъеча лоархIаме рубеж, цар тIа я Советски мохк дегIабара итогаш, советски наькъа къахьегамахи къовсамахи хьахиннараш, КПСС кулгалца цар яьха котал онаш. ХIара ший статьяца, хIара положенеца Конституцеи докладой цIаькха а кхы цIаькха а дог тешадеш бакъду, Сийлахь-боккхача Октябра идеяш, Ленина васкеташ дахаши котдувлаши хилар.

СССР керда Конституци — вай халкъа карагIдаьнна доккхий революционни хIамаш чIоагIдеш, дегIаенача социализма общество хьаеш даьха тIехдаьнна доккхий толамаш хьахьоккхаш, Коммунистически партеи социалистически паччахьалкхенои эгара кертера лерхIар — коммунизм хьалъелга белгалдеш дола лоархIамегIара политически документ. Конституце чIоагIа влияни ерьга дунен халкъашта юкъера социализма позицеш чIоагIъялара, демократи, чIоагIа машар, социальни прогресс бахьан долаш дерригача дунен къахьегамхоша лоаттабеча къовсаме низ бола стимул, дог ураоттадеш дола масал хургда цунах.

СССР Конституце проектан дерригача халкъо из ювцарах хьахиннарийн хьакъехьа нов. Л. И. Брежнева яьча доклада тIа белгалдаьккхад: «Керда Конституци тIаэц вай Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу луза ди тIакхоачаш. Мехка вахарера йоккха ши событи цхьа моллагIча тайпара цхьан ханна нийсъялар дац из. Царна юкъера бувзам дукхха а кIоаргагIа ба. Керда Конституци — Советски паччахьалкхе кховаткъа шера дегIаахар цхьана хьагул а даь вIашагIтохар да аьнна ала мегаргдолаш да. Цо къаьгга тешал ду Октябро хьакхайкхаяь идеяши Ленина васкеташи толаме кхоачаш хулаш хилара».

ХIанз республике дIайолаеннача отчетни сессешка депутаташа бувц хоржамаш хинначул тIехьагIа дIаяхача юкъагIа исполнительни комитеташа баь болх. Цу сессешка йоккха моттиг дIалоацаргья вай автономни республика Конституци кийчярои тIаэцарои.

Республика моттигерча Советаша, халкъо хержача нийс эзар совгIча викало партийни организацей кулгалца долла хIама дергда, из лоархIаме болх КПСС XXV-ча съездой СССР кердача Конституцеи дIадийхарашка хьежжа хилийтар духьа.

Конституце дешаех лаьца нов. Л. И. Брежнева яьча докладашкеи къамаьлашкеи хьаоттаяь положенеш толаме чакхъяхаро новкъостал дергда республика экономикеи культуреи дIахо дегIайоалаяра, бахача наха ду гIулакхаш тоадара, иттлагIа пятилетка толаме чакхъяккхара.

Н. КУРБАНОВ,
исторически Iилмай доктор, ГНИ профессор.

ИРКУТСКИ ОБЛАСТЬ. Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаю «Мамслюда» яха горнообогатительни комбинат — слюда доаккхен чакхдоаккхен йоккхагIъярех объединени я. Лакхача гувнашта юкъе гIолла Витима, Чуя, Мамы яхача хишта йисте гIолла дукхха километраш дIаяьржа ядача рудникашкара йоаккх из маьхе минерал. Слюдах - мускавитах шерра пайда эц радиотехнике, электронике, прибораш хьаеча, синтетически материалаш, лаки басараши хьекха хIамаш хьаеча.

Укх шера предприяте коллективо планал совгIа доаккхаргда шовзткъей итт тонн промышленни слюда.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмона гIулакхаца жоп а луш укх деношка хьинаре къахьегаш, хаддаза графикал хьалхаоевлаш болх беш я комбината коллектив.

СУРТА ТIА: штольнешкарен забойщикарен эзараш тоннаш лоаман породаш тIера дIаяхьа еза къегача минерала IотIакхачалехьа.

Э. БРЮХАНЕНКО сурт. ТАСС фотохроника.

САГ ДИКАНГА КХОАЧАВУ БОКЪОНАШ

Къахьега, шийна безабенна а булургболаш а бола болх хьахаржа хIара советски сага бокъо луча советски Конституце мугIараш дешаш дагаух даьша, даь-даьша дийцараш.

Масал доаладергда вай са дайх. Бера ханашка кIезигдукха а деша торо йолаш хиннабац уж. ХIаьта шоашта безабеннача балха къахьега йиш хилар-м дувца дезаш а мича хиннад. Хала минуташ дукха хиннай цар вахаре.

Социалистически Даьхе дукха езаш, къахьега ловш тхоаш хьалхедара шоай беррига низ дIабеннача даьна-нанна, кхоачара гаргарча наха дег-тIара баркал оал аз. Советски Iаьдал децаре иштта по хвалхеде йиш хургьяцар, яхаш дувц тхона хIанз пенсегIа болча тха даьша. Цунца дувзадена Ленина партена, Советски паччахьалкхена дег тIара баркал оалаш ба уж.

Пхи воша ва тхо. Массане а юкъера школа чакхъяьккхай оаха. ХIаьта царна юкъе а се ираз долашагIа хилча санна хет сона. ЦIен эгара вокхагIволча сога институт чакхъяккхийтар дас-нанас, вежараца. Из дезала юкъера гIулакх да.

Бакъдар аьлча, эггара чIоагIагIа са йоажо яьр-м советски Iаьдал да. МалагIча капиталистически мехка, мел эшача Iаьдало йоажо а еш, шийна еззача профессех деша йиш я? Цхьанахьа а яц.

Эскаре гIулакх даь цIа ма ве а со балха вахар «Электроинструмент» заводе. Машинаш хьаю балха говзал дукха езаелар сона. Бакъда, хетам а болаш болх бара, дега езаеннача говзала къайленаш а йовзаш болх бара денна дезар. Укхаза са дагардар кховчаш а деш город Ростов-Дона тIара юртбоахама машинаш со институт чакхъяккхара мел эшар дир сона. Институт чакхъяккхачул тIехьагIа айса дешарца караерзаьча говзалах болх беволавелар. Из сона а иштта вай Даьхен беррига къонгашта а советски Кердача Конституце енна бокъо я.

ХIаьта тха зIамагIболча вешех Ювнасах масал доаладергда вай. ГIишлой техникум чакхъяьккхачул тIехьагIа дIахьожаваь ваха Волгоградски областе керда хьалъеча гIишлошка болх беш хилар из. Цигара Советски Эскаре гIулакх де вахар, чакхваьлча цIа а вена, тха заводе балха вера хIанз а ше хержача говзалах къахьегаш вола Ювнас.

КхоалагIча вошас Дауда караерзайир фрезеровщика говзал. ХIаьта правительство совгIаташца белгал а баьккхаб цун къахьегам. Тхо доккхий деш да цунна карагIдаьннар. Из совгIат вешийна даларах коммунистически партена правительствана доккха баркал а оал оаха. Цхьабакъда карагIдаьнначох кхоачам а баь Iергволаш-м вац Дауд. ХIанз институте деша ваха кийчлуш ва из. ХIаьта цо ше дагалаьцар кхоачащдергхиларах тешаш да тхо. ХIана аьлча, къахьегам безаш хилар, халонех бIу ца къожабар санна йола дика оамалаш хьаллоацаш я Конституце къахьегаман дешаран енна бокъонаш.

ВиъагIволча вошас Билана ший боккхагIболча вежараша санна заводага гIолла дIабоалабир къахьегама никъ. Укхаза цо караерзайир сварщика говзал. Цхьабакъда бера ханз денз машин лехкилга дезаденна-м вар из.

ТIаккха Моздокски автошкола чакхъ а яьккха Назрановски АТП шофералла балха вахар. КарагIдаьнначох кхоачам баь ца Iеш балха говзал лакхъеш дIахо дешарца шоллагIча класса водителга кхоачаш балха говзал лакхйир цо. Из цунах кхоачамбаь Iергвоацилга а хов тхона.

ХIаьта тха пхелагIволча вошас — хIанз Ивановски юртбоахама институте дешаш волча Мухажира а ший къахьегама вахар дIадоладир тха хьамсарча заводе, итт класс чакхъяьккхачул тIехьагIа. ТIаккха эскаре гIулакх де ваха цIавеча а ший хьамсарча коллективе юхавера из.

ТIеххьара а хлат кхедара болх чIоагIа безабелар цунна. Институт чакх а яьккха, юрта боахама культураш хьалкхеяра ше Iомаяь знанеш, беррига низ дIабала кийчлуш ва Мухажир.

Лакхе мел дийцараша бакъеш еций ше хержача балха говзалах къахьега, салаIа бокъо луш йола статья тIайолча вай Конституце демократичность, нийсхо, гуманность.

Р. ОЗДОЕВ.
Назрановски «Электроинструмент» завода механизацеи автоматизацеи бюро начальник.

Кийча ба болх дIаболабе

Техника тояре балхаш дикагIболча трактористехи ремонтникехи йиъ звено вIашагI а елла Грозненски района звенош капитальни ремонт янь араяьккхай 13 трактор, текущи ремонт яьй 15-нена. Цул совгIа тоаяь дIаоттаяьй ерригга ялат дIадув агрегаташ, комбайнаш, тIехьатосса инвентарь.

Техника тоаеш къастта хьинаре къахьегарца белгалбаьиаб трактористаш Исмаилов Гелани, Хастемиров Оалхазар Махмаев Джанарали, слесараш-ремонтникаш Ахматов Ваха, Алдобиров Сайд-Ахьмад, Мадаев Адам, аьшка пхьар Берсанукаев Джуга, кхыбараш.

ХIанз ерригга торактораш, тIехьаювза инвентарь балха араяла кийча я. Цхьайола механизмаш хьоггехьа а деиз болх беш я. Масала, зяба аьха лаьтта шозлагIа кIалтIадоаккхаш, оахамцара тIоадал дIакъовлаш, хьалхьайна оасар дохадеш я кхоъ трактор.

Республике кхайкадаьча ялат хьувкъадара месячника юкъе а баха, механизатораша кхай тIа диллад 7200 тонн кхо. Из болх беш итт агрегат хиннай хIанзалца. Хийцца дIахо хьош ба из болх хIанз а.

Удобренеш дIакхухьаш къахьегарех цаI ва Исраилов Мовлди, къона механизатор. Итт километр гаьна долча кхай тIа 9—10 рейс ю цо дийнахьа.

Колхозе дIадахача кIиранна дIадийнад хьалхара ялат: доакъарийна лаьрхIа кени горохи вIашагI а эдаь. ДIайийна яьннай 125 гектар.

ХIанз бIаьстан балхаш шерра даьржа дIадоладаларга хьежаш я колхоза кхаш леладерий коллектив.

С. БЕРДОВ.

Сурта тIа: механизатор Исраилов Мовлди.

Н. ОКАРОВА сурт.

Сунженски районера хоамаш

Хургболча хьувкъама— тешшаме лард

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмона жоп луш, хургболча хьувкъама тешшаме лард йоллаш ба Ленина цIерагIча колхоза кхаш леладераш. ХьажкIашта лаьрхIа 200 гектар зябь аьхай. Лаьттан дикала йоаккхо а еш, шозлагIа аьхад уж кхаш. Зябь оахача доккха дакъа лаьцар трактористаша Ачханов Салмана, Астамиров Iалаудина, Висаитов Салас, Дришев Султана.

Планировка а янь нийсдаь лаьтта, органически удобренешца хьаьндеш латт хIанз. Уж балхаш толаме дIадоладаьд сельхозтехника А. Аратуняна кулгалдеча мехотрядо. Ден нормаш 120 — 130 процент кхоачашъю цар. Иштта овсаре къахьега органически удобренеш кхашка дIатувсача болхлоша Умарова Пазимата, Успанова Сацита, Идигова Хьалимата, Гудаева Сахирата, кхычар. ХIара гектара тIа 60 тонн лаьрхIа екк удобренеш.

Агротехнически бокъонаш дIадеххача тайпара тоаду лаьтта. Укх шера хIара гектара тIара 40 центнер фуалъяьхача хулаш хьажкIаш чуэца дага да тхо.

Гурахьа дIадийнача ялаташта хьалхара подкормка толамца чакхъяьккха тоъал ха я. ХIаране тIа 200 килограмм кхоачийташ азотни удобренеш тессай 1270 гектара тIа. Из лоархIаме болх лерттIа чакхбаьккхар опыт йолча механизатораша Элиханов Вахас, Итаев Леме, Хушпаров Вахас.

Укх деношка йолаергья шозлагIа подкормка. Цу гIулакха кийча латт 150 тонн гаргта минеральни удобренеш.

ПланагIа 23 центнер йоагIача хIара гектара тIара 25 центнер ялат чуэца лерхI оаха.

А. ДАДАЕВ,

Сунженски района Ленина цIерагIча колхоза агроном.

ДЕРРИГА ДУ КАДРАША

Кхашкара балхаш сихеи дикеи кхоачашдара лоархIаме да техникага шин сменагIа болх байтар. Из гIулакх чакхдаккха вIаштIехьдаргдац кхоачамболаш механизатораш ца хилча. Цудухьа керда механизатораш кийчбара боккха теркам тIабохийт тха района колхозашкеи совхозашкеи хIара шера. Масала, укх шера боахамашка вIашагIъехкача механизаторий курсашка дешаш 215 саг ва. Уж Iомабеш ба лакха квалификаци йола хьехархой.

Къаьстта дика вIаштIехьбаьккхаб керда механизатораш Iомабара болх «Ассинский» яхача совхозе. Техникага шин сменагIа болх байтара шин саг мара эшац цига.

Эшачул дуккагIа трактористаш кийчбеш ба курсашка «Победа» яхача, Ленина, XX партсъезда цIерагIча колхозашка а. ТIехьарча шин боахаме курсашка хьехаш ба Серноводски профессионально-технически училищера специалисташ.

Дика вIаштIехьдаьхад курсашка ухача наьха дешара хьалаш «Путь к коммунизму» яхача колхозе. Йоккхача, паргIатача классе дукха хьокхама пособеш я. Царна хьехаш ба колхоза председатель Ю. Я. Зиборов, керттера инженер П. А. Бобровский, техника пайда эцара инженер И. М. Нетребо.

XIX партсъезда цIерагIча колхозе хIара шера 25 саг дешаш хулар механизаторий курсашка. ХIаьта укх шера 30 саг ва. БелгалдаккхагIа доагIа трактористa говзал Iомаеш укхаза хIара шера массехк кхалсаг хулаш хилар. Мехкараштa механизатора болх бераштa забалийтара дукха ду боахаме. Курсаш чакхъяьхачул тIехьагIа царна керда торактораш лу. Еча йоакхонга хьежжа дика болх а бу цар. Масала, трактористка Синкевич Капитолина Иосифовна. Дий шу хьалха курсаш чакхъяхачул тIехьагIа МТЗ-50 марках йола керда трактор елар цунна.

Цул совгIа хьалхашка латтача декхарех дика лоархIабеш хьабоагIа курсаш чакх а яьха хIанз колхозе трактораш тIа балха бола Шиль Нина Антоновна, Реутова Людмила Николаевна, кхыбараш.

Цунца цхьана, керда механизатораш кхебара боагIаш бола теркам тIабахайтац Кирова цIерагIча колхозе (правлене председатель Н. И. Ширяев). Иштта, планагIа 25 саг хила везача 12 саг мара вац цар механзаторий курсашка дешаш.

ХIара шера чоалханегIа хул вай мехка арахеца юртбоахама техника. Цудухьа шоай говзал а лакхъе езаш хул механизатораш. Из кхета а деш профисионально-технически училишка деша ухийт уж боахимий кулгалхоша. ХIанз укх шера Серноводски цхьоалагIча ПТУ шоай балха говзал лакхъеш 85 саг ва, план 80 йолаш. Царел совгIа укхаза дешаш 15 саг комбайнер а ва.

КПСС Сунженски райкома бюро соцамагIа ялат чуэцача хана новкъостал дар дукха тракторнстех 30 саг комбайнералла болх бе ховргдолаш кийчбе декхарийла яьй района промышленни предприятеш. Уж беррига 30 саг хIанз «Сельхозтехника» Сунженски МРО дешаш ба.

Механизатораш ца тоъар бахьан долаш ялат шин ханнахьа чуийца даккха йиш хиланзар соахка «Восход», «Заветы Ильича» яхача колхозий. Из доллаше укх шера цхьаь-цаI саг вац цу боахамашка механизаторалла болх бе кийчвеш, планагIа итт саг Iомаве декхарийла боллаше а. Из ла йиш йоацаш гIулакх да.

В. РЫЖОВ,

Сунженски района юрта боахама управлене керттера инженер.

САГИ ЗАКОНИ

Бераштa кхетам балар— даьй-ноаной декхар

Советски Конституце 66 статья тIа дIаяздаь да: «СССР гражданаш декхарийла ба бераштa кхетам балара йоакхо е, обществана пайдана къахьега уж кийчде, социалистически обществa хила хьакъ дола членаш хургболаш уж хьалкхеде».

Дукха а дукхагIа болча даьша-нанош бехктокхаме а хеташ кхоачащду шоай декхар — шоай Даьхен хила ма-боаггIара бола гражданаш хьалкхебар. Цхьабакъда хIанз а нийслу шоаш бер малха доаккхача хана шоашта тIера даьйи-ноанойи декхараш диза кхета ца деши кхоачаш ца деши бола дай-ноаной а.

Прокурора тIайнта ше аьнна ера Шалински районе яхаш йола цхьа къона кхалсаг К. Макка. Дог чIехкаш халла са а детташ, шийна новкъостал дар дехар цо, цунна хийттачох, законагIа доагIаш доацашехьа а наьха наха хьа ца луш лелаву, ший кIаьнк хьавакхара. Гражданий моллагIча жалобана къаьстта чIоагIа уйла тIайохийташ хила декхарийла ю законо паччахьалкхен организацеш. Цхьабакъда цу тайпара заявлени а яхьаш баьхкача, декхарийла хилар ше долаш, дего а ма хьехий из нийсхо ца хилар сов сиха дIадоаккхилга, бер наьнах дIатохилга, бехке бараштa лира бехк белга. Цхьабакъда тохкам бе бола мабеллинге а гучадаьлар, шийна гIайгIа тIаккхачара бехке нана ше хилар.

Паччахьалкхено К. Маккийна торо еннаяр: цун ханнарчарна а санна, мах боацаш деша, ший дего къоабалъеш йола специальность харжеи массанеца цхьана шийна а обществана а долча гIулакха къахьегеи. Цхьабакъда нийса болча цу наькъагIа ца а йодаш, наха даьчох яха лайнад цунна. Е образовани а, е специальность а йоацаш шийл дуккха а воккхагIволча сагага маьре яхай из, ший маьрела регистраци а ца еш. Бер хьа ма хиллинге а из йита а йита, республикера дIавахав мар, кхы цу ханна дениз сесагахи берахи фу хиннад а хьежавац.

Кхетаде хала да, цул тIехьагIа дена дIахо йодача хана кхалсаг фу уйла йолаш хиннай. Маро ше йиталга ма хайнгге а, бер шийна качара даккха лаьрхIад К. Маккас. ТIаккха гор. Грозненча бераш кхоабача цIагIа а ена, тIагIорттадаь дийхад цо кIаьнк шийгара дIаэцилга. Наьнкашa а дежурни лоро а, цул тIехьагIа керттерча лоро а чIоаггIа яьхад цунга хIанз укх сахьата «мама» яха цхьа дош мара ала ца ховш вола духьашха ваь хьай кIаьнк дIа ма кхоссвалар Iа, бераш кхоабача цIагIа бе болх а беннаб наней кIаьнки вIашагIа ца къоастадар духьа. ХIаьта а Маккас дIаккхайкадаьд бер ший доалахьара дIадоаккхаш хилари бераш кхоабача цIен администраце шийна хеттар цунах даьдар аьнна ше духьала ца хилари. Цхьан кIиранна уйла а йий юхайола хьайна, аьннад цунга, цул тIехьагIа уж болча балха оттаеннай из, цу цхьан ханна медицински комиссе направлени а еннай цунна ший берацара наьна безам ханна тIаккхаьчача халонел чIоагIагIа хилар догдоахаш. Комиссех чакх а яьнна, бераш кхоабача цIагIа юхаенай из ше ваьча ший воIах ше йоалаш хиларах кулг яздаь каьхат а дахьаш. Наьха наха шоай низ мел кхоачаш дола хIама даьд кIаьнка йоацаш хиина наьна безамеи дог хьастареи йIовхал цунна юхаяла гIерташ. Из наха шоашта воI а ваь дIанйцав, из кхы дагавалла везаш вацар. Нанас фу даьд тIаккха? Цхьа бутт баллалца юха ца йоагIаш а лийнна, ше хьаеча, воI юха дIавийхав цо. Цо дийцачох кхетаде доагIаш хиинар фу дар аьлча, лоалахоша эхь хетийтача маьра гаргарча наха шоашта лайнад шоашка дIа а нийца кIаьнк хьалкхевелга. Из дош кхы хIанзчул тIехьагIа судага гIолла мара къоасталургдоацилга дIахайтад цунга. Из шийга яьхар теркал ца а деш, суде ца йодаш Iийнай из.

Цу хана паччахьалкхен органаша, шоай ханнахьа юкъе а гIерта, бера гIойле йолча тайпара къоастаяьй цун кхел. Цу тайпара моттигаш наггахьа мара ца хуле а, нийслуш я.

ХIанз а болаш ба дан нанеи дийна, унахцIена, къахьегалургдолаш доллашехьа а, шоайла а кхычарца а айхьаза дувлаш, малар тIехдоахаш, дегаза гIулакхаш леладеш хилар бераштa бIаргагуш бола дезал. Къаьстта вIаштIехьдоацаш гIулакх нийслу хIамилга тIакхувш, безача маьха хIамаш нийсш, бIаьсти хьа ма яьллинге а, шоашца къахьегалургдолаш мел бола дезалхой а нийце, ахчанна тIехьабаьнна дуккха бетташ даха дайи ноанойи кхычахьа дIаухачеи шоаш а наха гIулакх де дезача кхаьчача къабеннача гаргарча нахаца бебаш дутачеи дезалашка. Уж тайпа бала-бераш да тIахьожам боацараш (хIара шера массехк бIаь вIашагIкхет). хIаьта тIахьожам боацачар зуламаш де бIаргIацкъам тохтал юкъ мара йисац.

МагIалбике ваха Ш. Бакаев ший боккхагIболча къонгашца цхьана ахча даккха 5 шера кхычахьа дIанхав, хIаьта цун дукха дезал дика унахцIена ца хиларах шийна а новкъостал эшача цун сесагаца бисаб. Дан боккхагIбола вежарийи цIагIа ца хиларах шиш боацаш виса 15 шу даьнна Бакар во деша ваьннав, бахьан а доацаш тIера вувлаш дукха занятеш дIаахийтай, хьехархошца гIожа хиннав, хIаьта юххера а доккха зулам даьд. Суде дош дувцача хана дас аьннад: Сайна хатар хилара бахьан дика кхетадаьд аз, хIаьта хIанзчул тIехьагIа кхы цхьа ди доаккхаргдац аз сай тIахьожам а боацаш дезал бита.

Ишттал къизача наькъаца, берий ираз а доадеш мара дай сакхетам чу баьхкабац яхилга вайна хьашт долаш гIулакх дац.

Фу де деза тIаккха дезал дикагIеи чIоагIагIеи, дезала юкъера гIулакхаш цIенагIеи IимерзагIеи хилийтара, вахаро ше вай дезала тIадилла боккхача лоархIамера обществени гIулакх — къона ноахал хьалкхеделга — вай дезало дизза кхоачашдара?

Укхаза, тхона хетачох, шин лостам хила йиш йолаш ба. ЦаI — даьшта-ноаношта новкъостал чIоагIагIа делга, эггара хьалхарча аргIанна цар педагогически знанеи боарам лакхбелга. Эстонски ССР-е дуккхача шерашка яьча опытах — цхьан районе детсадашкеи яслешкеи долча берий даьшца школай хьехархоша занятеш ярах — дикадар хиннад.

Даьшца-ноаношца беш бола моллагIа болх мел ца а болийташ (собранеш, правови знанешта пропаганда яр), чIоагIа уйла тIаяхийта еза царца хIаранеца къаьст-къаьста беча балха. Къаьстта йоакхо еш лелабе беза болхлой коллективашкара, дешара заведенешкара къона дай-ноаной. Бераштa кхетам балара хьалхара бехктокхам хетаргбола уйла я цу занятеша дег чу йоссае езар.

Дешара заведенешка советски права лардех лаьца еча занятей курса (иштта дай-ноаной кердача ноахала а) юкъеяхийта еза кхенза долча бераша харцахьа хIамаш леладара бахьанаш а уж ца леладайтара де дезараш а дувцаш йола шин сахьата занятеш мукъагIа, хIаьта иштта бераштa хьехам баларах лаьца специалиста еша лекцеш а.

Цунца цхьана а паччахьалкхен органаш маьреи сесагеи дезалерча гIулакхашта массаза а юкъегIерта йиш йоацаш хилар теркалдеш а, цхьаболча дезалашка бераштa луча кхетама ма-могга чIоагIагIа обществени тIахьожам лоаттабе боагIа, дезале кхетам балара даькъера кхоачамбоацараш мамогга хьагучадаха а цхьаболча дезалашка бакъахьа а харцахьа а кхетам луш йолча моттигех обществана фу хет ха а деза.

ШоллагIа лоастам — бераштa кхетам балара хьалхара даьй-ноаной бехктокхам лакхбар.

Каст-каста ца нийслой а практике нийслуш хул дай-ноаной шоай бераштa доал дара бокъонех боахаш. ЦхьацIайолча моттигашка цунах дIахо леладергдоацаш совцац бокъонех баьхача даьшта-ноаноштеи бераштеи юкъера бокъонца дола дезалеи гаргарча наьхеи гIулакхаш, хIана аьлча цхьа дулхцIий хиларах.

Беро мел йоаккхача хана муаш тIа а дусаш яьча хирургически операцеца нийсде мегаргдола из гIулакх цхьа наггахьа йолча хана мара леладац.

Кхетадеш да, вай обществе эффективностага диллача, обществени воздействе гIулакхаш массаза а хьалхарча моттиге латтаргдолга. Цу хьакъехьа геттара дика аьннад А. С. Макаренкос:

«Кхетама балха, боарам боацаш, боккха низ хиларах чIоагIа, дувца хабар доацаш, шеко йоацаш теш со, къаьстта а Советски Союза обещственни хьалашка. Цхьаккха моттиг йоззац сона унахцIена кхетама болх ца бича биззача маьха йола оамал хьахинна е вешта, кхетама болх нийса бешехьа а юхамаччахьа а оамал хьахинна».

Е. БИБИКОВА,

Нохч-ГIалгIай АССР прокурора кхенза барий дешашта йола помощник, юстице йоккхагIйола советник.

Юриста консультаци

ДАЬХЕН СОВГIАТ

Отделене начальника заместитель Иван Михайловичи угрозыска воккхагIвола инспектор Ахмедов Абдулла Сулеймановичи Кизляр машиннаькъа станце милице линейни отделене начальника майора Масалкова Юрий Ильича кабинете чубаьаар. Царга Iохоашa а аьнна, даим санна саббаре оамал йолча цо, аьтта кулга пхе пIелгаца куж юха а хьекха, сих ца луш дIадоладир ший къамаьл. ДIабIархьажача сатийна вале а, гуш дар цхьан хIамо цун са хьувзадеш долга.

— Шо хьачудахкалехьа кIеззига хьалха Артезнан яхача станцера хоам баьб цига хьакхаьча контейнер хьаяьстача массехк итт японски магнитофонн дукха кассеташи чу йоацаш хиларах. Цхьан дешаца аьлча, новкъостий, хьагучох, контейнер къайлатIа яьста а яьста, доккха къовл даьд.

Иштта, чоалхане хIама къоастадара маькарло, хьинар эшилга ховш да. Цудухьа вай сов даьшха дувцаргдац нов. Ахмедова зулам даьраш хьагучабахара мел хьигача къинах. Миччa тайпара дале а, цу даькъе ший говзала «къайленех» шерра пайда а эцаш, дош толамца чакхдаккха вIаштIехьдаьлар цун.

Лоацца аьлча, из зулам кхерамечарех хинна ца Iеш чоагIа чоалхане а дар, хIаьта а каста закона духьалъоттаргба из къоал даь Иноземцев, Рузаякин, Краплин, Барбулев, Асланов. Цар лочкъаяь хIамаш паччахьалкхенга юхакхачийтай.

Цу тайпара чоалхане гIулакх духхьашха чакхдоаккхаш вац Абдула Сулейманович. Милице воккхагIволча лейтенанта хIанз хьадагалаца а магац уж мел хиннад, кертага чIоагIа уйла яйташи наб ца кхетийташи дола чоалхане гIулакхаш.

Кхоачам хурба аьнна хет из милице балха венача укх иттех шера ткъаь иттазза белгалваьккхав аьлча. Цу совгIаташта юкъе да кулга доахкаду сахьаташ, ахчан премеш, хIаьта иштта дукха баркалаш, Сийлен грамоташ, «Милице отличник» яха знак, «ГIалат ца воалаш болх барах» яха кхоалагIча степена медаль, кхыдараш.

Сийлахь-боккхача Октября 60 шу дизарга накъадолхача хана транспортни милице Къилбаседа-Кавказски управлене кулгалхой «Деналера гIулакхаш карагIдувларах» яха медаль ялара саг къоаставе везача эттача массава цхьан дагара волаш раьза хилар милице воккхагIволча лейтенанта А. С. Ахметова цIи яьккхача. ХIаьта цох Къилбаседа-Кавказски управлене гIолла «Уголовни розыска толашагIвола сотрудник» лоархIа вIаштта ер кхоалагIа шу да.

Б. ДЕМЕНТЬЕВСКИЙ.

Грозный станце милице линейни отдела начальника заместитель, капитан.

СУРТА ТIА: воккхагIвола лейтенант А. С. Ахмедов.

МАЛАР МЕЛАРАШ ВАЙЦА ТАРЛУРГБАЦ

«КРАСНЫЙ МОЛОТ» ЗАВОДЕРЧА ЗУЛАМАШ ЦА ХИЛИЙТАРА ПРОФИЛАКТИКА ЯРА ЙОЛЧА СОВЕТА БАЛХА ОПЫТАХ

Алкоголизманеи малараш меларан духьалара къовсам паччахьалкхен а обществени а организацеша шоай беррига низ тIа а бохийташ комплексни хьисапе лоаттабе безаш хилар къаьгга гуш да.

«Красный молот» заводе, масала, из гIулакх укх тайпара дар: алкоголизмана духьалара къовсам кулгалхоша а гIулакхерча наха а, партийнии обществении организацеша лелабеш бар. Цар шоай хур дой а хьабоалаш хайра пайда бацар. Из дар цар массане а беш бола болх, дисциплина толхаяь, малар мейна моттигаш белгалъяхар мара, цар кIоаргга тохкам а баь, дIахо из тайпа хIама ца нийсдалийтара, цхьан лостамагIа нийсбеш ца хиларах.

Цудухьа завода парткомо яьча решенегIа 1974 шера укхаза вIашагIъеллар зуламаш ца хилийтара профилактика яра, малар меларцеи алкоголизмацеи къовсам лоаттабара йола совет. Цунна хьалхашка оттадир хьадда дола декхараш:

Халкъа дружинайи, новкъостий судий, кадраштa йолча обществении отделий лоархIам айбелга, беррига а обществени низ къахьегама дисциплинеи социалистически правопорядоки чIоагIъяра тIаберзабелга; малар мелараштa а цар наькъа тIа бала тарлуш бараштa а тIехьа тIахьожам оттабелга; моллагIа а телха гIулакх нийселча из хьадалара бахьан доашхилга а дIахо из ца нийсдалийтара де дезар белгалделга а.

Советe юкъе вера вурийтта саг, керте эттар кадрайи бытеи дешашта вола директора заместитель В. Е. Крапивин.

Завода беррига коллектив чу а лоацаш Совета хIара члена ший хьадда дола декхар тIадиллар: кадрай отдела начальник Г. Г. Кабалалиев декхарийла вир цехий кадрай отделашцара гIулакх чIоагIде а медвытрезвителца а МВД кхыча службашца а бувзам лоаттабе, хIаьта ВОХР начальник Сивов — заводе лечкъораш ца дайтарaи харцахьа леларашка бIарг кхабараи. БIагалбаьиначa дезалашта бIарг кхоабилга а уж бахача моттигашка профилактически болх белга а шийна дIатIанйцар ЖКО начальника М. Г. Мартиросова. Кагирхошцара а общежитешкара а кхетама болх белга тIадиллар комсомола комитета секретара А. Егоровна. Лоацца аьлча, Совета чулаьцар ший лоIамерча халкъа дружинай, новкъостий судий балха доал делга, предприятена гонахьарча тикашка корта бохо малар доххара бокъонаш телхайой хьежаш тIахьожам лоаттабелга, кхыдараш.

Совета членаша цехашка, отделашка, службашка шоашта гонахьа активаш вIашагIтехар, вIашагIъехкар совете болх бергбола массазара комиссеш.

Алкоголизмана духьала лоаттабеча къовсама тохкам а баь, парткомо а обществени организацеша а лаьрхIар заводе наркологически кабинет хьаелла. Цун болх шийна дIатIанйцар лора А. Г. Бабиева.

Совета балха боккхача лоархIаме да документаци кийчъяра а из нийса лелаяра а хьадда цхьа саг хилар, из болх беш ва технически документаце отдела начальник В. П. Писарев. Цо хадданза бувзам лоаттабу совета гIулакхаца бувзам боагIача организацешца а къаьсткъаьстача нахаца а, кийчъю эшаш йола рекомендацеш.

Завода совета хьоккхамагIа ерригача цехашка, службашка вIашагIъехка комиссеш шоай коллективашка шоай аьттув бол-болча формашца, методашца профилактически болх бе декхарийла я. Совето а комиссеша а бу беррига а болх парткомои цехашкарча юкхьанцарча партийни организацешеи кулгалдеш а цар оттаьча планагIа дIахьош а ба.

Болх бара квартала оттаьча плана юкъедоагIа лекцеш ешилга. Цу гIулакха совето оарцагIбоах лораш, юристаш, МВД службай, Суда, прокуратура кулгалхой.

Правовойи алкоголизмана духьаларчеи пропаганда темагIа заводе хан-ханнахьа чакхдоах «Лекциони деноши», «УнахцIенон деноши».

Планашца хул месячникаш, рейдаш елга. Цар новкъостал ду къахьегама дисциплина телхаю моттигаш малагIча коллективе дукхагIа нийслу ха а цар бахьанаш а тахка. Цул тIехьагIа белгалдоах кхоачамбоацараш юстардахара наькъаш.

ПланагIа ше болх беш советo ладувгI цехий, службай начальникаша, коллективаштa юкъерча профилактически балхашта йолча комиссеша беча хоамашка, хьож малар мелараштa а хулиганаштa а МВД, Суда, прокуратура яьча представленешка, белгалду де деза таIазар а бехк а.

ТаIазар а бехк а даьнача гIалатага а из даьнача сагага а хьежже бе-бе хул: кхетавеш бехкечунца а цун дезалца а деча къамаьлагара даьле болхлой собранешка, цехкомий заседанешка дувцарга, пенгазеташта критически заметка тохарга, сатирически листовкаш арахецарга, цехашка е опорни пункте новкъостий судашка дош дувцарга кхаччалца.

Иштта беш болча бехкаштa юкъе да: шера йоагIа отпуск Iай мара ца лулга, премии а 13-гIа алапи а кIезигделга е вIалла ца луш дутилга, кIезигагIа алапи долча балха тIа хьожавелга, квартира хьаэцара йолча аргIанна тIехьавоаккхилга, лаьрхIа йола пропускаш телга. Малара тIехьабаьнна дукха а бараш Совето дIа а хьежабеш дарбан кабинете ухаш а низагIа къахьегама-дарбан профилакторе дарбаш дайташ а ба.

Совето хьадда болча лостамагIа тIагIертта беш болча балхах предприятена даьнна беркат доккха да. Цунца да совета активах ца боалаш малар дитараша, къахьегама дисциплина телхаеш, балха тIа брак еш хиннараша, нийсача наькъа тIа а баьнна, хьийгача кънх хьахинна дакъа а.

Цу хьакъехьа уйла е мегаргйолаш да яр. Металлоконструкце цеха котельщик Л. П. Семейкин маларо хIалакваь воалаш латтар. Новкъостий лоархIам, гаргарчар безам дIабаьннабар. Кхыметтел шийна тIера барзкъаш а дохкаш мела ваьлар. Цкъа воагавир, човнаш хилар... деррига а меларах. Мелла цунца дувцарах кхы хIама а ца хинна низагIа даобан-профилакторе хьожаво.

ХIанз Леонид Павлович Семейкин лоархIаш саг хиларал совгIа алкоголизмана духьаларча профилактически балха йолча цеховой комиссена керте латт.

— Сагах айса бехк боаккхача хана, — дувц Леонид Павловича,—сайна ма-могга хьож со цу сагацара дика гIулакх бIаргаго. Сай хур ду из ше ший деналах тешаве. Сона хетачох ший дегIах йоалла во оамал эшае хIаране а кхаргъя, аьнна. Бакъда цу гIулакха дикка денал эш. Балево со лаьцача хана, со пхьаь а ца вуташ, са новкъостаща, лораша новкъостал дир сона сайх даьллача вонах гIалатал котвала. Аз доккхал ду сай чота тIа цу воча оамалех аз мукъабаьха а новкъостий хиларах.

— Унзара гIа санна хет сона хьалхагIа леладаьр, — дувц парасиловой цеха сантехника Багин Василий Николаевича.— Баркал хила новкъостaштa Кабалалиевна, цеха начальника Богаевскаяна, инженера Гиричевайна — ерригача коллектива вахара, хьаьналча къахьегама дегагIоз сога юхакхачийта, со сомаваккха новкъостал мел даьчоа.

Совета а комиссей а балхах беркат доалаш хилара керттера бахьан дружинашца, новкъостий судашца, МВД органашца, медвытрезвителa болхлошца, лорашца, профсоюзни, комсомольски организацешца, дукха тираж йолча заводской газета редакцеца айхха бувзам а лоаттабеш хьадда болча лостамагIа, оттаьча планагIа къахьегама дисциплина толхаяра, малараш мелара духьала, уж дIахо ца хилийтара тIаберзабаь хадданза болх белга да. Цудухьа цар балхах хьахиннао а дог-гIоздоаккхаш да: 1975 шера дисциплина толхаяь а харцахьа лийнна а 418 моттиг нийсъеннай, хIаьта 1976 шера — 234, дIадахача шера бIаьнел кIезига сов.

Бакъдар аьлча, хIанз а цу даькъе цхьадола кхоачамбоацараш да коллективе. Ерригача цехашка хила беззача кепара пайда а беркат а доалаш хьинаре бац болх. Цудухьа цига хIанз а тIехьа нийслу къахьегама дисциплина телхаеш, малар мелаш моттигаш.

Цудухьа партийни а обществении а организацей декхар да хIанз карагIдаьинначарех кхоачамбаь а ца Iеш малар меларцара, къахьегамеи производственни дисциплина чIоагIъяра тIехьара къовсам кхы лаьгI ца болийташ дIахо хьоlга, кхы тIа а из чIоагIбелга.

К. ТИМОФЕЕВ,

тха штате воаца корреспондент.

ПОСЕЛКЕ САТИЙНА Я

Грозненча Андреевская Долина яхача поселке Шамурзаев Ваха ца вовзаш нагахьа саг хургвац. Цига бахача наха из вовз маьршача вахаре шоай новкъост а хеташ.

— Сатийна яцар тха поселке, — дувц цига яхача, шовзткъе итт шерал тIехъяьннача Лубина Валентина Яковлевнас, — Ваха Сулейманович участкови инспекторалла валехьа. Каст-каста хьахозар хьанехки-манехки менна беха вIашагIлийтаб, фунехкдаьчо, веха чу а вена, сесаг ший бераш а тIехьа бийсанна араяьккхай, цига е воккхазахьа цIагIара хIамаш лочкъаяьй яха а кхыдола а дега халахетар ду хабараш. ХIанз поселке сатийна я, уж тайпа хабараш цхьа наггахьа, шера е шин шера цкъа яхар мо мара хозаш дац.

Оаха доккхал ду Ваха Сулейманович тхоашта нийсвалабарах, баркал ях из тхоашта хьожаваьраштa.

Ткъо шу да со укхаза яха,— аьлар Лубина санна ха яхача Гайрбекова Рукъията, — Ваха укхаза балха валехьа тхоай участкови кIезига бIаргагора тхона. Бокъалдар аьлча, дукханешта вовза а вовзацар. Бийсана аравала бIакъожабеш дар гIулакх, цIа-ков а мела дита йиш яцар. Уж дIадаьннад хIанз, дицценнад. Нах а хьалха хиннараш санна боацаш оамалах тоабеннаб, вIаши хьиславхьа ба.

— Сона хац хьалхагIа фу хиннад, — йоах къоначa йоIо Цуцаева Яхас. — Тха поселке-м бац во нах. Хилча, Вахас бутарг а бацар.

Иштта, дувц цох сатийна, хьаьнала къахьегаш бахача наха. Цар лоархIаш а сий деш а ва Шамурзаев Ваха. Кагийча бераша Вахех оал «Дядя Ваня воагIа».

Ер бархIлагIа шу да из цу поселке болх беш вола. Дийнахьа а бус а нагахьа ха нийслургьяц Шамурзаев посте воацаш. Милице балха вахар из юххьанца постовой милиционер а волаш. Йоккха дисциплина йола шийна тIадилла гIулакх тIехьа ца тетташ ший ханнахьа а дизза а кхоачашдеш вола мугIарера милиционер белгалваьккхар Заводской райисполкома РОВД кулгалхоша.

ТIах аьнна волча цу сага елар хIанз ше болх беш йола из къаьстта моттиг. Шийх беннa из тешам боабаьбац цо. Поселке бокъонца йола порядок оттаяьй.

Вахас айхха бувзам лоаттабу бахача нахаца, дукха ба цун гIончаш. Уличии комитетийи новкъостий судийи председателаш цунца а из царца а дагавувл къоастаде дезача цIенхаштарча гIулакхех лаьца.

Наха из вовзаш санна, Вахийна а дика бовз ше гIулакх деш волча поселкера нах, кхыметтел бераш а. Цун боккхий новкъостий ба дешархой. Цун гонахьа дукха ба тешаме дружинникаш.

Цкъа цхьан сарахьа дружинникаш хьабахкарга хьежаш ший кабинете Iахайна вагIар Ваха. Ведда чуваьлар из волча шин кIаьнк...

— Дядя Ваня, — аьлар цар, — цхьан зIамигача саго буна тIехьашка лочкъаяь дIаоттайир велосипед, цхьан сагаца шишпиш яхаш къамаьл деш воал из. Укхазара вац из. Малав хьожаргвий хьо...

Цхьа ха яьннача гIолла цу малав ца ховча зIамигача сагаца къамаьлаш деш вар участкови.

Буна тIехьашка велосипед хIана оттаьяр Iа? — аьнна шийга хаттар дича, зIамигача саго аьлар: кара лелаеш новкъа яр сона из.

Дружина штабе цо яьхадар Октябрьски районера венав со, йовзаш йола цхьа йоI йолча, из цIагIа нийсъяланзар сона.

Ер ма-дий аьнна цо зулам даь хIама дацара хьалаца. ХIаьта а шекувлар участкови. ЧIоаггIа бIарахьежар из цунна. ТIехь-тIехьагIа дукхагIа дегабуам бора цо из шийна цхьаннахьа бIаргавайна хиларах. «ХIа!» аьнна дагадехар цунна: «Кхалсаг нийрча яккха гIийрта, сога вийца зIамига саг ма-вий ер-м!»

Цхьаккха а хIама гунахьа доаца саг санна къамаьл деш вар зIамига саг. Бакъда, кегалора цо дувцар.

Ше цох шек вувлаш хилар нийса долгах тийшар Ваха.

— Отделе дIадаха дезаргда вай, — аьлар Шамурзаева зIамигача сагага.

— Сенна? — ийккхар ца вовзачунга.

— Цига ховргда вайна, — саббаре жоп делар Вахас.

ГIалат валанзар участкови. Ше нийрча яккха гIирта зуламхо вайзар духьал йоалаяьча кхалсага. Иштта Вахас гучаваьккхача Великановна 10 шу суд йир.

Малара тIераболча, харцахьа бувлача нахаца каст-каста къамаьл хул Шамурзаева. Царех дуккха а дукхагIбараштa кхетаду участковас шоашта дикадар дувцаш хилар, обществении порядок телха ца еш совц.

Бакъда, маларо шоа лаьца, дийнахьа а бус а цох къоаста ца луш вар дарба дара-къахьегама профилакторе дIахьожаву участковас.

Дукха ха дIайохийт Шамурзаева правопорядок оттаяра болх вIаштIехьбоаккхаш опорни пункте вагIаш. Обществени порядок чIоагIъяра гIулакха хьакъехьа цо чIоагIало лувц опорни пункта советаца, обществении организацешца, активисташца.

Ше волча участке дика гIулакх деш а боккха профилактически болх беш а хиларах дукхаза белгалваьккхав Шамурзаев Ваха. Милице дуккхача шерашка цIена а тешаме а болх барах, обществении порядок лораеча доккхий толамаш дахарах цунна еннай Октябрьски революце орден. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа денал долаш дакъа лацарах цунна тийнначa орденаштеи медалештеи юкъе Шамурзаев Важий наьхк тIа леп из деза совгIат.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Дозуш дешнаш

Дунен халкъашта юкъера заметкаш

СИОНИЗМА МАЗА АМЕРИКЕ

Советски Союзан США-нен юкъе цхьана леладу гIулакхаш дегIадоагIидга юхатеттача низех я сионизм. Доккха театр гастролешка дахача хана леладьча хулигански оамалашкара Советски представительства корех тепчаш чуттарга кхаччалца, американски городий улицашка даьча антисоветски гулламашкара конгрессе деча зуламерча къамаьлашка кхаччалца — ишта да сионистски «цIулакхий» доазонаш. Тахан, нейтронци бомбана духьалара къовсам дунен тIа баржаш латтача хана, духхьал сионисташ ба деррига адам хIалакдергдолча цу кердача герза духьалара протесташ Советски Союзе сага бокъонаш телхаю, яхаш деттача шоIгIарчаица хьулаераш. Малхбузен буржуазни газеташа, радиос, телевидене доацараш, меттIаьлеш, харц хоамаш дувц миллионаш болча нaxa, вай мехкаца моастагIал хургдола уйла царна чуйоссае гIерт. Сионистски организацеша шоай гIулакхашта юкъе а увз, пропагандистски обработка а ю бIаьш эзараш болча американцашта (цхьайолча даннешка хьежача, США-ра сионистий аудитори 25 миллион сагага кхоачаш я).

США-рча сионистски организацей балха масштабаш, формаш, методаш мишта дувц Афро-Азиатски кердарий агентства Бейруте кепатеха араяькхача «Америка — сионизма мазаил юкъе» яхача къаьсттача доклада тIа.

США-ра 750 эзар сионист, йоах доклада тIа, мехка вахаре лоархIамегIа йола решенеш тIаэцара влияни е гIерт. Сионисташа тIахьожам лоаттабу США-рча периодически изданей 70 процента, ерригача телевизиони программай 80 процента. Кинопромышленость, радио, эстрада, клубаш, театраш — тоъал доккхача даькъе культурни вахар хьоттадеш йола хIамаш дукхагIа сионистски влияни тIайолаш я. США — йоккхагIйолча сионистски центрий — Дерригдунен сионистски организац, «Дерригдунен жугатий конгресса», «Бнай Брит» яхача масонски вошала, ВIашагIкхийттача жугатий тIахьехамен Жугатий агенстван — база я. Бизнесси финансовайн гIуллакхаш тIа кIоарга юкъебахаб сионисташ. Сионизма финансови элита — вежараша Лимэнаша, Голдманси Сакосен, Лэпсаша, Родота, Фразерса, Биллоиа, кхычар тIахьожам лоаттабу США йоккхагIйолча банкашта. Цхьайолча штаташка хIанзле а «сионистски правительстваш» я. Масала, Нью-Йорка штата ассамблее сионисташка я 65 моттиг, хIаьта из город дукхаза а «американски Иерусалим» оалаш а я.

Доклада тIа къаьстта уйла тIайохийт ЦРУ-ен израильски разведкои цхьана леладу гIулакхаш хьагучадахара. Американски израильски пресса тIа кепатеха араяьха, Ливане IарбиЙ кортамукъален болама лидераш боабар духьа диверсиони акташ кийчъечен чакхоахачеи ЦРУ-с Израила деча новкъостала хьакъехьара, ЦРУ-иси «Шин Бет» яхача израильски къайлагIарча службанеи юкъе айхха буззам хилара хьакъехьара факташ йоалаю. Ма-дарра аьлча, сионисташа бувзабенна бола нах ба США спецслужбай хIара отделе: ЦРУ- ФБР-е, тIема разведке, атомни энергена йолча комиссе, земийи тохкамийи бюро, къамаи кхерамален агенстве, финансай министерства къайлагIарча службе.

США конгрессе сионисташ чуболара хьакъехьа хоам а беш, докладо белгалдоаккх, 90 сенаторахи викалий палатай дийй дакъа лаьрхIача цхьан даькъахи цар шоай хьаштдар деш хилар. Эзар сионистски лидер ва деррига къам чулоацаш йола политически кампанеш вIашагIъехкаш, сионисташта хьаштдола дешаш цига къестадеча хана конгрессана давлени а еш.

Доклада тIа хьадда факташ йоалаяьй тIом беча юкъагIа Iарбий паччахьалкхений герзашцарча низай хьакъехьара информаци Пентагоно Тель-Авива тийнна хилара хьакъехьа, даннеш я американски герзаца Израиль Iалашъяь, американски къайлагIара тIема технологи Тель-Авива тийнна хилара хьакъехьа.

Iалаьмате дукха Израила консульстваш я США: Нью-Йорке, Чикаго, Лос-Анджелесе, Филадельфе, Сан-Франциско, Бостоне, Атланте, кхыча городашка. Цу консульстваша хадданза бувзам лоаттабу центральни сионистски организацей штаб-квартирашцеи цар филиалашцеи, США чурча политически вахара влияни ю.

Сионисташа шоай мазана юкъедерзадаьд США арадуволача 1.811 газетах эзар тарга, цу даькъе «Нью-Йорк таймс», «Чикаго трибюн» яхараш а кхыдараш а. Сионисташа давлени ю «Форчун», «Таймс», «Ньюсуик», «Ю. С. Ньюс энд Уорлд рипорт» яхараш санна долча доккхийча журналашта.

Доклада автораша белгалдоах, цу тIа мел йола информаци сионисташеи цар агентуроi общественностах чIоагIа хьулаяь къайла лоаттаеш хилар. Кхыметтел сионизма влиянехи гIулакхехи дола дош оттадар ше а политически экономически средствашца чувхадеш да. Масала, Калифорнерча муниципальни тохкамий институто шиЙ хана общественно - политически деятелашка 14.000 анкета яхьийтай хаттар тIа а дилла: Израила гIулакхаш хIана леладу США-с, Америка къамаи хьашташта духьала довцал-теш из? Цу анкета автораш цу сахьате суде бала хьежар сионисташ. Шоаш яхар чакхдоаккхилга дIадехаш паччахьалкхени судеи органашка Iалаьмате дукха письмош, тайп-тайпара петицеш, кхайкалаш кхухьийт сионистски организацеша. ХIара бетта-бетта почте гIолла цу тайпара 1,2 миллион письмо дохьийт цар.

Доклада тIа хьагучадоакх сионистски тийшабалхаш гаьна дIадаьржа хилар, социалистически мехкашта духьалара шпионаж а диверсеш а тIехьа. «Малхбоален - европейски мехкашта лаьрхIа подпольни, шпионски хIана яц аьнна программа я, — йоах доклада тIа. — Американски туристашка гIолла израильски правительства чакхйоахаш дегабуам ца байтар духьа пайда эцаш йолча «Бной Бритага» гIолла мах телаш я из.

Афро-Азиатски кердарий агенства доклада новкъостал ду США-иси шиЙ хIара шерарча бюджета кхоалагIа дакъа океанал дехьара хьайдеча Израила паччахьалкхенси юкъерча «къаьсттача» юкъмоттиган къайлагIарча пружинаштен духтIавалара.

Б. АНТОНОВ,
АПН обозреватель.

МОСКВА. Центральни выставочни зале хьайиллай СССР Герзашцарча Низий 60 шу дизара хетаяь «Турпала 60 шу» яха художественни выставка.
СУРТА ТIА: художника Д. А. Налбандяна «ЗIамигаЛаьтта, Новороссийск» яхача сурта репродукци.

Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац!

СИЙЛЕНЦА ЧАКХВАЬННАВ

«Буц овлаи тIара йоагIа» оалаш да халкъа кица. Из дагадехар сона шовзткъа шу хьалха денз ганза вола сай хиина лоалахо Евлоев Iаьла бIаргавайча. Бера хана денз довзаш, цхьана школе дешадагIаш, ловзаш, хIаьта цхьайолча хана колхоза цхьан бригаде болх беш, цу еррнгача хана цкъа вIаши халахетар юкъе ца доалаш хьалкхийнача тхона доккха цIей дар иштта вIашагIкхетар.

Лоалаха дахаш оахаш леладаь, тхоашта дагадоагIа цхьадола хIамаш, бовзаш хинна нах бувцаш цхьа ха яьккхар оаха. Вахара тхоай наькъаш тайп-тайпарча лостамашка даха хилярах, къаьстачул тIехьагIа хIараненa ниседенна цхьаца хIамаш а дийцар. Иштта дувцаш вагIаш Iаьлас хьоахадир дIабахача Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа дакъа лоацаш ше хилар.

— Эггара хьалха тIем тIа отта вийзар са Эстоне, — аьнна волавелар из. — 1941 шера август бетта дар из. Даго яхача цхьан Iамя йисте латтар тха 424 стрелкови полк. Шу хьалха финскй тIем тIа хинна бIухой бар полкацара бараш. Полка командир полковник Кондрашов тIом бара опыт йолаш саг вар. Дувца а дагадоха а хала да тIема хьалхара шу, къаьстта цун юххьера денош, кIираш, — ше дувца доладаьо соцадаь вагIаш цхьа ха яьккхар Iаьлас.

— ДIа а дувцалой из, — аьнна дIахо къамаьл де волавелар. — Бакъда, цхьа хIама дар белгала хIаьта: шоаел дуккха а дукхагIа тIемахойи тIема кхоачами болча мостагIчоа духьалъоттар вай бIухой. Денали къонахчали гойтар.

Тха полка го бе болабелар фашисташ. Кара ца долхаш тIехьашка довла, вай эскара кхыча доакъоех дIакхета дезаш дар гIулакх. Полка бIухой дIакIалхара бовллалца, тIехьа тIабоагIа гитлеровцаш юхатохаш латта езаш задани елар тха взвода. ХIаьта са отделени (цун командир хинна Евлоев) цхьан хина тилла тIий лорадеш яр. ТIаьна чIоагIа тIагIертар немций. Кхозза йоккха атака йир цар тхона. Оаха тIий дIахецацар цхьаккха дича а, хеца йиш йолаш а дацар — полк кIалхаръялийта езар.

Тхоаш тIехьашка доалаш тIий эккхийтар.

Задани йизза кхоачашйир тха взводо — полк кIалхаръяьлар. Тха отделенена баркал кхайкадир командоване.

Иштта дIадоладелар тIем тIара вахар.

Фашисташта духьалъутташ Ленинградски областе кхаьчар тхо. Цига, Пушкино яхача города юкерча хьунагIа чIоагIа тIом хилар тхонеи Ленинград дIалаца гIийртача немцаштеи юкъе. Сона цига аьрдига пхьарсагIа топ кхийтар. Бакъда хьалха санна ца бой а, тIом булургболаш дар гIулакх, ХIаьта шийна могар де дезаш а дар. Ховш ма-дий 1941 шу вайна мел хала хиннад.

Иштта тIом беш со волаш аьрдига когах а кхийтар сона топ. Из йоккха чов яр. Ког Iооттабе йиш йоацаш бар. Цу хана керда позици лаца аьнна приказ делар тхона. Со сага новкъостал доацаш дIавохалургволаш вацар. ЦIаккха а дицлургдац сона сайна цу хана сай новкъосто Скопинцев Юре даь гIо. Улувра дIа ца воалаш санбате кхоачавир со цо.

Со тIом булургболчара ваьннавар. Госпитале вахийтар со цигара Ярославле. Дукха ха яьккхар аз кога хинна чов ца ерзаш. Вийрзачул тIехьагIа юха а фронте вахар.

ТIем тIа мел лаьтта моттигаш йийца варгваш, царех дикагIа дагайоагIа цхьанраш мара ювцац аз. Хьалхарча шерашка санна дацар фашистий гIулакх 43-лагIча а шул тIехьагIарча а шерашка. Массапахьа а царна етташ, тIехьашка боахаш, лелхабеш дар вай эскар.

Со хIаьта нийсвелар 2-ча Белорусски фронте. Прибалтикера Пруссе кхаччалца тIом беш хилар И. И. Федюнинский командующи хинна тха шоллагIа ударни арми. Тха 391 полк городе Данциге чуяьлар. Доладелар улицашкарен цIеношкарен тIемаш. Го баь вай эскаро чуерзаяьча немецки шоллагIча арме шийна мога духьале йора, кIалхарбовла гIертар фашисташ, цIеношка а бадашка а кIийленаш йора тхона.

Немций эскаро кIийле лаьца йола цхьа квартал хьалаца задани елар тха взвода. ХIаьта тха командир Пашков вар.

Цхьан цIагIа тхои вокх цIагIа, цеи юкъе мара боацаш, немцийи болаш тIом бир оаха. Дуккхаза а нийсделар вIаши легIала я даха латаш. Бакъда дукхагIбараш шоаш хьакарабоагIар хIаьта немций. ХIанз из дагадехача тамаш ю аз. Массехк гIа баккхал мара гаьна йоацаш, хIаьта цкъаза юхь духьала а этта латаш легIа чов хилаизар сона цига. ХьалхагIа, бIаргагуча хIама доацачара, хьаеттача топаша човнаш йир.

Ког мел баьккхача хIана яц аьнна минаш ехкаяр цу квартале фашисташа. Цар чIоагIа зулам дора тхона. Цул совгIа тхона нийсъеннар фордаца улле квартал а яр.

Сел чIоагIа гитлеровцаш духьала эттабале а, квартал хьаьккхар оаха. Город Данциг хьалаьцар.

Цул тIехьагIа Данцигски бухте тIом беш хилар тха полк. Цига хинна тIом аттагIа бацар кхьчахьа хиннарел. Дамба тIагIолла, яьхача окопашкара тIом хьабора тхона немцаша. Тхо кIалха дар. Аьттув балацар. Бакъда дIатIагIертар тхо. ДIагарга а дахкийта, шоаш хьалхе а кийчъяьча моттиге гIолла дамбах хий чухийцар тхона фашисташа. ТIехьашка довла дийзар. Дийнахьа бIаьхбелар, цига беш хинна тIом. Юххера а тхо котдаьлар. Царех дуккхабараш карабоалабир оаха, йохаяь дIаьяьккхар Данциге хинна немецки эскара группировка.

Цу тIем тIа сона баламах топ кхийтар. Из бар аз юххера баь тIом. Из дар 1945 шера апрель бетта.

1946 шера тIем тIара цIавеначул тIехьагIа таххаиалца халкъа боахама тайп-тайпарча моттигашка къахьегаш ва Евлоев Iаьла. Шовзткъе иттлагIча шерашка Казахстана эри лада лаьтташ карадерзадеча юкъе хьинаре дакъа лоац цо. Цига болх дика барах енна медаль я Iаьлийга. Цунна еннай дуккха сийлен грамоташ. Уж да цо Даьхе лораеш майра тIом барах деннача совгIаташта тIаккхийттараш.

ХIанз Евлоев Iаьла гор. Грозне торговле балха ва, вокхагIвола продавец а волаш.

Цо шиЙ вахара икъ баьб шиЙ дас Зоврбика шийна баьча хьехамагIа. Цун да цIи хеза партизан хиннав. Деникинцаш тIаккхувш Серго Орджоникидзеи цун новкъостийи ГIалгIайчен лоамашка хьулалуш лелача хана уж лорабеш хиннарех цаI ва Зоврбик. Ше Мочкъий-Юрта волча хана Орджоникидзе дуккхаза а хиннав Зоврбика цIагIа. Уж дийна мелб доккха хьоашал хилар царна юкъе.

Iаьла санна, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа хиннa ва цун зIамагIвола воша Iумар а.

ШиЙ бераш дика хьалкъедаьд Iаьлас. Цун воккхагIвола шиЙ воI — Iаьлен Дауди Советски эскаре дика гIулакх даь цIаверав. Iаьла Горячеводски УБР-е балха а волаш техникуме дешаш ва, хIаьта Дауд техникуме дешаш ва.

Лида Грозненски медицински училище йисте а яьккха, болх беш я. Шарифа Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университете дешаягIа, Зелимхан балха ва.

Ю. ТЕГАЛОВ.

Хана замалахьара дувцаш хьадоагIар

...ГIалгIай лоамашта юкъе, Эса керттерча бер чу, гIалаша историна юкъе белгальяьккхача Эгикхала лалла гулл, сел доккха дене а, цхьабакъда чIоагIа теркам тIаозаш дола дIаяхача гаьнарча замалахьара памятник — Оздик-Юрт. Историкашеи археологашеи хьалхагIе а денз теркаль яр из. ХIаьта а, цигара кашамаш хьа а аьхка, гIалашка эггара хьалха нах баха мишта хайшаб дувца доладенна массехк шу мара дац. Студенташа — Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университете аз вIашагIъеллача археолого - краеведчески кружока доакъашхоша — къонача специалистаца Мужухоев Макшарипаца цхьана чIоагIа а пайдане а болх баьб укхаза.

Дукха ха йоацаш арадаьннача М. Б. Мужухоева книжка тIа ма-дарра яздаьд Оздике даьча балхех хьаьхиннараш, цу юрта юкъе латта вIов XIV бIаьшерехь хьалъяь хилар хьаьаинад (тIаккха, хIанзалца хийттачул хьалхагIа хьалъяь хул из). Клетадеш ма-дарра, цу тайпара ханаш бакъе а харцъе а йиш йолаш долча хIамашта духтIаваккхар — дошоца эза мах бе безаш да.

Дукха ха йоацаш, сай къаьнара фольклорни йоазош цхьалхадоахаш а кепатеха араяьннача гIалгIай фольклора варианташца уж цийсдеш а со ваьллача хана, се чIоагIа гIадвига хIама корадир сона.

Дуккха бIаьш шераш хьалхагIа денз гIалгIашта юкъе вувцаш хьавоагIа АстагIа Темар — среднеазиатски гIаьрахо, эмир Тамерлан. Цу дувцарашта юкъе да ДаьттагIарча гIалгIай турпала Баркимаи Тимурана юкъерча юкъмоттигах дола дувцар а. Из юкъмоттиг низкъала хиннай, тIехьагIа гIовза а яьннай. ШиЙ дуккха бIу а тIехьа Баркима дов де тIаволавеннав Тимур. Гуш хиннад гIаьрахочоа духьала отталургвоацилга. Цу ханна лаьрхIад Баркима, тIехьашка а ваьнна, шиЙ аьттув боаккхаргболча лоамашка хьалчуваха. ДаьттагIе яьсса а йита, бера хана денз шийна довзаш хиннача наькъа такилгашка гIолла урагIа вахав из гIалгIай чIоже. Цу хана денз дувцаш хьадоагIаш тахаенга хьакхаьчарашка ладийгIача Оздик-Юрт йиллар из ва.

ТIаккха, нагахьа санна фольклоро дувцар бакъдале — хIаьта цунах ца теша вай кхы бахьан а мичад — Оздик, белггала XIV бIаьшере чакхйоалаш йиллай-кх, хIана аьлча Тамерлан шиЙ бIуца Къилбаседа Кавказе гIолла лийнна ха — 1395—1396 шераш. Теша хала да хьалхагIа вIов а яь мара юрт йилла ца хиларах (чуIе моттигаш хьалъе ма езарий хьалхагIа!). Вешта вIов а сел хьеяла йиш йолаш хиннаяц хьалъяь ца йоалаш, из лоархIаме гIирс тIехьататта ца безаш тоъал цIи хезаи вIаьхийи ма хиннавий Барким.

Цигтача дагаехар цхьаькха цхьа предани а. Цун турпал — Дошхьаккхле ваьха гIалгIа Мехка Астби. Из чIоагIа къонахчал долаши майрен саг хинна хилар-гаьнна дIа-юха хезад. Гуржий аьлан йоI йоалаяьй цо. ХIаьта доттагIий Дарьялагара къилбаседехьарча шаьрача аренашка баха хайша черкесаш хиннаб цун. ДагадоххарагIа аьлча, духхьал цо хьайоах, предане тIа ювцаш йола событеш XIV—XV бIаьшерел тIехьагIа хинна хилар, хIана аьлча черсий («черкесаш») Къилбаседа Кавказа шаьрача моттигашка баха Iохайшаб Тамерлана похол чакхъяьлча.

ТIаккха вIов хьалъе лаьрхIад Мехка Астбе. Уж йоттз ховш вола цIи хеза пхьар вийхав цо, из дика хьалйой ше да волаш йолча хIамаех Iа цIи тIатехха хIама лург ма я ше хьоне, аьнна дош а денна. ШиЙ ерригa говзал тIаяхийтай пхьаро: теттара дика хиннай гIала. Цхьабакъда баь мах дIалуча хана дов нийкхад юкъе. ГIулакх мишта хиннад аьлча, гIалгIай лоамашка цу хана алхха цаI мара йоаца шоакъал хиннай Мехка Астбе. ХIаьта пхьаро ше хьийгача къих йийхар духхьал из я. Керда ваьннача вIовна дас ше да волаш мел дола жа, кхы мел дола доахан дIалуш хиннад. Топагара дIанийккхача ше да волаш мел дола хIама дIадала кийча хиннав. ХIаьта а пхьар ше яхачоа тIара воалаш хинневаац.

Историк хиларах тарра, цу легендана юкъе са теркам тIаэзар дов мишта къаьстад ховлга дац, деррига лоамашка цаI мара йоацаш хинна из топ укхаза мишта нийсъеннай ховлга да. ГIулакх миштад аьлча, доала герз XVI бIаьшере кхаьчад Кавказе (Турцера, Крымера, цул тIехьагIа Россера а). Долче, доала герз вай лоамашка гучадуалз дьиначa ханна сихъяь хьалъе йолаяь хиннай-кх уж боккъал башха, юкъерча бIаьшеренашкарча вайнахьа архитектура дегаондле а йолаш латта уж шоай тайпара вIовнаш.

Геттара дика да, цу ханара хIамаш бе-беча тайпара дувце а, цу дерригнеша а ювцар цхьа ха хилар, цхьадарашка доацар воккхарца хилар. Дукха а дезагIа да, халкъо дIаяхача ханах шийна дагадоагIачох дувцаш хьакхихьа хIамаш исторически бакъ хиларах кхы цIаькха а дог тешар.

ДагадоагIа сона, Эрзерча цхьан гIалана юхе цкъа тхоаш саррахьа вIашагIкхийтта даьгIа. Олга тIарча воккхача саго Евкуров Махьмада сонеи са наькъахошта — студенташтеи йийцар цхьан хана-замалахьа цу моттигашка ваьхача шин вешех — Чахи Чербажахи йола предани. Цар цIи хезай Дарьяльски чIоже гIолла шоай наькъа уха нах терсий феодалий шайкаша, духьала а ювлаш, бовхача хана, дуккхаза а наькъахой лорабеш моттигаш цар леладь хиларах. Гуржий паччахьана дезаденнад гIалгIай кIантий дог-цIена гIулакхаш, цудухьа мукъабеннаб цо царна цу хана билла лаьрхIача Военно-Грузински наькъа йисте, тIехьагIа Гвилети яха юрт а хинна дIаяхача моттиге баха ховша. Чаи Чербажи шоай гаргара нах а тIехьа цига дIабахаб...

Лоаца йийцача нига я из предани. Бакъ йий из?

XVIII — XIX бIаьшерешка наькъа яхараша дувцарах тахан вайна ховш да, гонахьарча лоамашка баьхача наха Къилбаседа Кавказера ГуржегIа болхача наькъа царна дуккхаза а новкъостал даь хилар. Цхьабакъда, нагахьа санна черсий аьлий Дарьяле гаьнна хьачу а ухаш легаш а цига гуржий хьаштех тувсалуш а хиннабале, тIаккха уж событеш дукхха хьалхагIа хиннай. Цу тайпара чоалхане хьал даьттад Тийрка кертехьа XVI бIаьшере юкъеяхалехьа, хIаьта тIехьагIа-м ГуржегIен Черсашкахьен дукхагIча хана цхьана хиннай кхычарца гIулакхаш тоссаделча.

Дарьяле гIолла Закавказье яхача а черсашен гуржашен даь дика гIулакхаш бIаргадайнана а XVI бIаьшерен 70 — 80 шерашкарча эрсий посольствай материалашца болх бе бийзаб са. Цу посолаша шоаш наькъа ухача хана яз а деш цкъа санна дуккхаза а юхедитад, Тийрка кертехьа, Ларсал дехьа Чербижево яхаш юрт хиларах а цига баха нах ГуржегIенца дIалоархIаши эрсашеи Россецей чIоагIа доттагIал долаши хиларах а дола йоазош. ТIаккха долла хIама а цу тIа ювцар Гвилети-Юрт хилар тIа соцаш да-кх, цу тIа а, цун истори хьадоладеннача юххье денз, хIана, аьлча Эрзера дIа а ваха Кавказе гIолла чакхбоалача лоархIамеча наькъа йисте ваха хайнача шин вешех-гIалгIачох зIамагIчун цIи я цунах йоаккхар...

...Халкъа преданеша тхона — историкашта — мел новкъостал ду хьахьоккхаш дола массехк масал мара дац аз доаладаьр. Уж — вайнаьха халкъа культура мах баь варгвоацаш еза ганз. ДIаух шераш, бIаьшереш. Фольклоро даь хоамаш дицлу, дунен тIара дIаух уж дегашка лоаттадаьраш — доккхагIча иоахалах бола нах. IилмагI моллагIа дакъа шоашка кхаьча, говзал йолаш шоаш бале а, Iилмахой деккар — тар ме лу дукхагIа тIехьенна фольклорни сюжеташ юхейитар. ХIаьта оаха — Iилмахоша — дедезар — Сийлахь-воккхача Пушкина поэтически укх тайпара белгалдаьккхача хIаман боъкъоцца дола маIан кхетаде хьажар: «Гаьнадаьннача деной гIулакхаш, ширача заман предании...»

В. ВИНОГРАДОВ,
Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета профессор, исторически Iилмай доктор.

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 март

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — Экрана тIа кинокомеди я. «Са безам» яха художественни фильм. 10.15 — «Кинонякъбара клуб». Передача дIахьу журналиста О. К. Игнатьева. 15.00 — Телевизиони документальни фильмай программа. 15.20 — «Самукъане старташ». 16.05 — «Валентина Голубева» яха телевизиони очерк. 16.30 — «Спартак» яхача А. Хачатуряна балета йола ашараш дIалокх Московски паччахьалкхен симфонически оркестро. Дирижер — СССР халкъа артиста — В. Дударова. 16.55 — Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Денна 8-ча Марта хетаяь торжественни заседани. Дезача ден концерт. СССР Доккхача театрера трансляци (Интервидени). 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Театральни вIашагIкхетараш». 23.00 — Довзал дехьарча эстрада ашараш а ритмаш а.

II ПРОГРАММА

18.00 — Бераштa дола мультфильм. 18.15 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.35 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 18.50 — «Вай доаладу илат» яха телевизиони документальни фильм. 19.05 — «Ханаца гIа боахаш». КПСС Веденски райкома кхалнаьха отдела заведующе Р. М. Сеитовай къамаьл (нохчий меттала). 19.15 — Киножурнал. 19.25 — «Шоана, кхалнах!». Дезача ден программа (гIалгIай меттала). 19.55 — «Кинонякъбара альманах».

8 март

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Iуйранара гимнастика. 9.00 — «Вай ноаном даькъала бувц вай». 9.15 — «Тахан дунен халкъашта юкъера кхалнаьха Ди да». 9.45 — «Поэзи». 10.15 — 7. Стрелковас дIаоал эрсий халкъа иллеш. Ленинградера передача. 10.40 — «Москвичка» яха телевизиони клуб. 11.40 — Экрана тIа кинокомеди я. «Кавказски пленница» е Шурика цIаькта а лелаяь тIамашийна хIамаш» яха художественни фильм. 13.00 — «Цирк. Цирк. Цирк». Дунен халкъашта юкъера программа. 13.40 — «Спортлото» тираж. 13.50 — Мультфильмай программа. 14.20 — «Концерт-вальс». 14.45 — «ХIаа, мехкарий!». 16.50 — Централь-ни телевидене экрана тIа эггара хьалха. «Фу хулаш латт хьона» яха художественни фильм. 18.00 — Керддараш. 18.15 — «Голубой огонек». 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «13 гIанд» яха миниатюрий телевизиони театр». 22.40 — «Халхарий зал». Передача йистеяьча — керддараш.

II ПРОГРАММА

13.30 — Бераштa дола мультфильм. 13.45 — «Дезача денна даькъала хилда шо, кхалнах!». 14.45 — «Неаполитански иллеш дIаоал Н. Огренича» яха фильм-концерт.

РАДИО

7 март

6.30 — «Юртарча клубе». Репортаж. 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.22 — Ашараш. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Ашараш. 8.45 — «Карайийрза говзал». Шалински районе Ленина цIерагIча колхоза доярках Айдамировайх йола очерк (нохчий меттала). 9.15 — «Тха почта» (гIалгIай меттала). 9.30 — «Къона вай заманхо» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 16.00 — СССР Конституци Iомаерашта долча новкъостала. «ДегIаенача социализма общество». СССР Iилмай Академе члена - корреспондента Е. Чехарина беседа. 16.15 — Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Денга. «Дега-гIоз ераш». Барзкъаш деча а тоадеча а фабрикера передача. (нохчий меттала). 16.30 — Нохч-ГIалгIайчен кхалнаха йола музыкальни программа (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — «Сайрйинара Грозный» (горсете гIолла). 18.30 — Ашараш.

8 март

ТАХАН ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА КХАЛНАЬХА ДИ ДА

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.22 — Ашараш. 8.25 — Хоамаш. 8.35 «ЦIей даькъала хилда шун, хьамсара кхалнах!» яха концерт (гIалгIай меттала). 9.15 — «Ловмаи кхалсага ираз». Б. Анзоровайх йола очерк (нохчий меттала). 9.30 — «Халкъа сийлахьа мехкарий». Радиокомпозици (гIалгIай меттала). 16.00 — «Шоах иллеш доахалда мехко». 8-ча Марта денна хетаяь композици. 18.20 — «Кхалсагаца безам болаш» яха концерт. 18.40 — Сайрйинара ашарий программа (нохчий меттала).

ГДР. Керда оборудовани карaерзаелга, прогрессивни технологи балха юкъе йоалаелга, социалистически содружества мехкарча коллегай опыт дIаюха эцилга — иштта ба къахьегама овсарле лаккхьяра, продукце боарам айбара, республика промышленни предприятей къахьегамхоша дIахо торонаш гучайоахаш беш бола никъ.

СУРТА ТIА: производства соца а ца еш Мюльхаузенерча камвольно-прядильни фабрика болхлоша къаенна оборудовани хийца а хийце керда яр дIаоттаю. Монтажни балхаш деча хана царна новкъостал ду Кдинерча чехословацки завода специалисташа.

АДН ТАСС сурт.

ХИРУРГАШТА ДОЛЧА НОВКЪОСТАЛА

Сага чурча органашта операци еш ше деч ох хьахиннар ма-дарра бIаргаго ца ловш цхьаккха хирург хургвий? Вай хана из бIаргаго йиш йолаш да. Цу гIулакха лелаю сага чанал диткъагIа долча кига хьоасех даьча диткъача инза хьисапе йола, атта сатташ йола световод. Цу хьоасий юхьигаш хоадам боллаш йолча порядкагIа дIанийсъю арахьарча волокнашка гIолла, чухье сийрдайоаккх, хIаьта централни хьоасаша организма чура дар хьахьокх.

Световодаш иштта накъайоал гийга чу хула тайп-тайпара човнаш ерзача, во лазар хулийташ йола богарч дIайоахача чIоагIа пайдане йола лазерни излучени еча а. Инза чу гIолла чулъячa лазерни лучах дика «скальпель» хила тарлу.

— Световодни волокнех даьча инзай оптически свойстваш Iомаяр а царех, масала, медицински гIулакхашта пайда эцар а, хIаьта иштта уж хьадара технологена йола рекомендацеш кийчъелга а тха университета тIадиллад, — йоах Симферопольски паччахьалкхен университета юкъарча физика кафедра заведующе технически Iилмай кандидата Кучикян Леонида. Инзаша сердал дикагIа чакхъялийтар тоаде, цо хьахьокхар дикагIа хилийта, сердал дIа-юха яржар кIезигде гIерташ болх бу оаха.

Сергей ШАНТЫРЬ,
АПН корреспондент.

ТУРИСТИЧЕСКИ ПУТЕВКАЕГIА

Туристически путевкаех дукха нах ух вай республикера кхыча мехкашка. I марта вай мехкахой йоккхэ ши группа яхар Чехословакеи Венгреи.

Чехословаке бяхачарна юкъе бар «Красный молот» завода электрообмотчица Гурьева Светлана, слесарь Ярыгин Владимир, Шалински районера Куйбышева цIерагIча совхоза агроном Дугаев Гарун, кхыбараш а.

ХIаьта Венгре бахачарца ба электросварщик Дудаев Демисолти цун сесаги, Гудермески депо машинист Степанов Валентини, кхыбараши.

ХьоацалгIа доаккхаргдолча 12 дийнахьа вай мехкахой сакъердаш хургба Праге, Брно, Братиславе, Будапеште, Шопроне, Дебрецене, кхыча городашка.

Я. БУБНЕНКО.

Газета аргIанара номер арайргья 8-ча марта.

Хоавал

Iахан республике гIоллен Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Iуйрийна дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 2—7. Грозне 5—7 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культурай отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка

СФ05076. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1719.